

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

2020

Janika Helin & Michaela Liljeberg

SOSIAALIPALVELUT MAAHANMUUTTAJAPERHEIDEN TUKENA

– Varhaisen tuen ja palveluohjauksen merkitys

Janika Helin & Michaela Liljeberg

SOSIAALIPALVELUT MAAHANMUUTTAJAPERHEIDEN TUKENA

- Varhaisen tuen ja palveluohjauksen merkitys

Opinnäytetyömme on toteutettu kehittämistyönä Sateenkaari Koto ry:n Opetuskoti Haliseen. Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä maahanmuuttajaperheiden tietoisuutta lapsiperheille suunnatuista sosiaalipalveluista sekä lastensuojelusta. Lisäksi tavoitteemme on madaltaa heidän kynnystään hakeutua näiden palveluiden ja tukitoimien piiriin, sekä vähentää erityisesti lastensuojeluun liittyvää stigmaa. Tavoitteemme on samalla myös tukea maahanmuuttajanaisten parissa työskenteleviä Opetuskodin työntekijöitä, näiden palveluiden ja tukimuotojen tarkoitusten sekä tavoitteiden selventämisessä asiakkaille.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen, ja se on toteutettu kohderyhmää osallistaen sekä heidän tarpeistaan lähtien. Kehittämistyön tuotoksen sisältö on koottu Opetuskodin tiloissa järjestetyn toimintakerran pohjalta, jossa maahanmuuttajanaisisilta kerättiin keskustelun sekä kirjallisen palautteen avulla mielipiteitä, palautetta, toiveita sekä mieltä askarruttavia kysymyksiä. Toimintakerta kesti 1,5 tuntia ja siihen osallistui 9 vapaaehtoista maahanmuuttajanaista.

Tarve kehittämistyöllemme ilmeni jo toimeksiannon saatuaamme ja tarkentui tavattuamme toimeksiantajaamme. Maahanmuuttajanaisisille järjestetyllä toimintakerralla näkemyksemme tuen tarpeesta vahvistui. Suurin osa maahanmuuttajanaisisista oli kuullut eri sosiaalihuoltolain alaisista lapsiperhepalveluista, Turun alueella toimivista kolmannen sektorin palveluista, sekä lastensuojelusta. Tietoa haluttiin kuitenkin lisää, ja osa koki, ettei heille oltu koskaan kerrottu tietyistä palveluista tai tukitoimista tarpeeksi ymmärrettävästi. Havaitsimme myös yhteisen keskustelun ja toiminnan kautta, että osa osallistujilla olemassa olevasta ”tiedosta”, oli väärää. Se, mistä tieto oli peräisin, ei voida tehdä johtopäätöksiä. Emme pyrkineet selvittämään kokemuksia palveluista tai tukitoimista, kunnioittaaksemme osallistujien yksityisyyttä.

Opinnäytetyömme näkökulma perustuu ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen sekä palveluohjaukseen kotoutumisaikana. Havaitsimme jo olemassa olevan teoretiedon sekä tutkimusten pohjalta, että tarve tuelle ja palveluohjaukselle on usein hyvin ajankohtainen kotoutumisvaiheessa. Näkemyksemme tutkimamme teoretiedon perusteella on, että maahanmuuttajaperheet saattavat kohdata erilaisia haasteita ja ristiriitatilanteita, johtuen muun muassa kulttuurien, tapojen ja normien eroavaisuuksista. Palvelutarpeen syynä ei kuitenkaan aina ole suomalaisen yhteiskunnan normien tahallinen omaksumattomuus, vaan saatu vähäinen tieto sekä ymmärtämättömyys. Lopullisena kehittämistyömme tuotoksena olemme luoneet oppaan, joka sisältää tietoa sosiaalihuoltolain alaisista lapsiperhepalveluista, kolmannen sektorin tuottamista matalan kynnyksen palveluista sekä lastensuojelusta, keskittyen Turun alueeseen.

ASIASANAT:

Maahanmuuttajaperhe, kotoutuminen, lastensuojelu, sosiaalipalvelut, palveluohjaus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor Of Social Services

2020| 47 pages, 15 pages in appendices

Janika Helin & Michaela Liljeberg

SOCIAL SERVICES SUPPORTING IMMIGRANT FAMILIES

- Importance of early support and service guidance

This thesis is made as a development work to Sateenkaari Koto ry's teaching home Halinen. The intention of the thesis is to add immigrant families' knowledge about social services for families with children and child protection. The aim is to lower the barrier to get help and services that they would need, and also decrease stigma related to child protection. This thesis is aiming to supporting also the workers of teaching home Halinen, when they are explaining and guiding immigrant women concerning these social services and forms of support.

This thesis is executed as a practice-based thesis, involving the target group and listening their needs. The material and contents of our development work's output are compiled on the basis of the session kept in teaching home. During the session, we collected opinions, feedback, wishes and questions of interest through discussion and written feedback. The session lasted 1,5 hours and was attended by 9 volunteer immigrant women.

The need for our development work was already evident when we received the commission and became clearer when we met our commissioner. During the session for immigrant women, our view of the need for support was consolidated. Most of the women had heard about different family welfare services under the Social Welfare Act, third sector services in the Turku area, and child protection. However, more information was asked, and some felt that they had never been informed or told enough understandably about certain services or forms of support. We also discovered through shared discussion and games, that some of the participants' existing "knowledge" was incorrect. Where the information was from, no conclusions can be drawn. We did not attempt to identify experiences with different services to respect the privacy of participants.

The perspective of our thesis is based on prevention and early support as well as service guidance during integration. On the basis of existing theoretical knowledge and studies, we found that the need for support and service guidance is often very topical during the integration phase. Our view is that, based on the theory we have studied, immigrant families may face various difficulties and conflicts due, among other things, to differences in cultures, customs and norms. However, the reason for the need for services is not always the deliberate failure to adopt the norms of Finnish society, but the lack of knowledge and understanding. As a final result of our development work, we created a guidebook that includes information about child welfare services under the Social Welfare Act, low-threshold services provided by the third sector, and child protection, focusing on the Turku area.

KEYWORDS:

Immigrant family, integration, child protection, social services, service counselling

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LAPSIPERHEITÄ TUKEVAT SOSIAALIPALVELUT	8
2.1 Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut	8
2.2 Lastensuojelulain mukaiset palvelut	12
2.3 Lapsiperhepalvelut Turun alueella	17
3 MAAHANMUUTTAJAPERHEIDEN OHJAUS SOSIAALIPALVELUIHIN	22
3.1 Maahanmuuttajaperheet asiakasryhmänä	22
3.2 Kotoutumisen vaikutus perheen palvelutarpeeseen	24
3.3 Palveluihin hakeutumisen esteet	27
3.4 Kotoutumisajan palveluohjaus avainasemassa	28
4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	31
4.1 Yleistä kehittämistyöstä	31
4.2 Kehittämistyön tavoite ja kehittämistehtävä	32
4.3 Kehittämismenetelmät	33
5 KEHITTÄMISPROSESSIN KUVAUS	35
5.1 Aloitus- ja suunnitteluvaihe	35
5.2 Toteutusvaihe	38
5.3 Kehittämistyön tuotoksen synty	40
6 POHDINTA JA ARVIOINTI	43
6.1 Kehittämistyön tuotoksen arviointi	43
6.2 Opinnäytetyön prosessin arviointi	44
6.3 Ammatillinen kasvu	46
LÄHTEET	48

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Liite 2. Toimintakerran ohjelma

Liite 3. Toimintakerran materiaali

Liite 4. Toimintakerran palaute

Liite 5. Osallistujien toiveet koskien oppaan sisältöä

KUVIOT

Kuvio 1. Opinnäytetyön kehittämisprosessin eteneminen.

35

1 JOHDANTO

Maahanmuutto on pysynyt kasvusuuntaisena jo pidemmän aikaa, ja vuonna 2018 Suomen väestöstä 402 619 eli 7 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia (Tilastokeskus 2019). Pakolaismaahanmuutto on laskenut, mutta perhesyiden, koulutuksen ja työn perässä muuttaminen on lisääntynyt. Maahanmuuton lisääntyessä, myös sosiaalipalveluiden, kuten lastensuojelun tarve kasvaa, ja tarve oikea-aikaiselle sekä tuen tarpeisiin vastaavalle palveluohjaukselle korostuu. Haasteita maahanmuuttajaperheelle tuottaa usein yhteiskuntamme palvelujärjestelmä ja siellä toimiminen, muun muassa palveluiden ja tuen piiriin hakeutuminen. Haasteita saattavat tuottavat niin kielelliset vaikeudet, tietämättömyys, viranomaisiin tai palveluihin liittyvä stigma kuin epäluottamuskin. Kulttuurien monimuotoisuus on Suomessa arkipäivää, ja jo tämän takia opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen. Voidaan nähdä, että perheiden oikea-aikainen varhainen tuki ja palveluohjaus vähentävät myöhempää palveluntarvetta sekä ehkäisevät mahdollisia kriisitilanteita. Myös maahanmuuttajaperheiden lastensuojelun tarvetta voidaan ennaltaehkäistä vastaamalla tuen tarpeisiin varhaisessa vaiheessa lapsiperheiden sosiaalipalveluilla.

Opinnäytetyömme on toteutettu kehittämistyönä ja toimeksiantona työelämästä. Toimeksiantajanamme toimii Sateenkaari Koto ry:n Opetuskoti Halinen, joka tuottaa kotouttavaa palvelua ja toimintaa maahanmuuttajajärjestöille. Opetuskodissa harjoitellaan suomalaisessa yhteiskunnassa toimimista, sisältäen erilaisia kursseja, suomenkielen opetusta sekä matalan kynnyksen työkokeiluja. Opetuskotitoiminnan lisäksi Opetuskoti järjestää alakoululaisten läksykerhotoimintaa ja lastenhoitoa. Opetuskoti Halisen henkilökunta pitää haasteellisena maahanmuuttajajärjestöjen vähäistä tietoisuutta lapsiperhepalveluista ja lastensuojelusta. Lisäksi heidän mukaansa näihin palveluihin ja tukitoimiin liittyy tietynlaista stigmaa ja pelkoa, joka vaikeuttaa näistä asioista puhumista ja palveluohjausta. Opinnäytetyömme tavoitteena on lisätä maahanmuuttajaperheiden tietoisuutta sosiaalipalveluista, sekä madaltaa heidän kynnystään hakea tarvittaessa apua. Toimeksiantonamme oli kehittää Opetuskoti Halisen henkilökunnan sekä asiakkaiden käyttöön soveltuva opas näistä palveluista.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys rakentuu sosiaalipalveluiden sekä asiakasryhmänä maahanmuuttajaperheiden ympärille. Teoreettinen viitekehysemme on rajattu käsittelemään sosiaalihuoltolain alaisia lapsiperhepalveluita, kolmannen sektorin lapsiperhepalveluita sekä lastensuojelun osalta pääosin lapsensuojelun avohuollon

tukitoimia. Käsittelemme palveluissa erikseen Turun alueen kolmannen sektorin toimijoita, sillä opas tuotetaan Turun alueen toimijalle ja heidän asiakasryhmälleen. Maahanmuuttajaperheitä ja heidän ohjaamistaan näiden palveluiden piiriin käsittelemme teoriaosuuden toisessa osassa. Maahanmuuttajiin lukeutuvat opinnäytetyössämme kaikki Suomeen pidempiaikaisesti muuttaneet ulkomaan kansalaiset, sekä perheenjäsenet, jotka ovat syntyneet Suomessa, mutta joiden vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen. Opinnäytetyömme maahanmuuttajia käsittelevän teoreettisen viitekehityksen on tarkoitus käsitellä maahanmuuttajuutta ja sen vaikutusta palveluihin ohjautumisessa. Pyrimme myös tuomaan esiin sen, että maahanmuuttajat asiakasryhmänä kätkevät sisäänsä paljon erilaisia etnisiä ryhmiä, kulttuureja, perheitä ja yksilöitä, ja tämä korostaa jokaisen ihmisen sekä perheen yksilöllisyyttä sekä yksilöllisiä tuen tarpeita.

Opinnäytetyömme kehittämistyötä kuvaavissa kappaleissa käsittelemme kehittämistyön prosessia ja sen eri vaiheita, sekä tuotoksen valmistumista. Lopussa pohdimme ja arvioimme kehittämistyön tuotoksen vaikuttavuutta, opinnäytetyön prosessin onnistumista sekä ammatillista kasvuamme.

Olemme tämän opinnäytetyön avulla pyrkineet vastaamaan toimeksiantajamme kohtamiin haasteisiin, sekä maahanmuuttajaperheiden tuen tarpeisiin. Toivomme, että opinnäytetyömme kehittämistyön tuotosta päästään hyödyntämään maahanmuuttotyössä, ja erityisesti maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden palveluohjauksessa. Maahanmuutto on lisääntynyt, ja siitäkin syystä maahanmuuttajaväestön parissa työskentelevillä ammattilaisilla tulisi olla käytössään oppaan kaltaisia työvälineitä.

2 LAPSIPERHEITÄ TUKEVAT SOSIAALIPALVELUT

2.1 Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut

Sosiaalityötä voidaan pitää ihmisen arjen sujuvuutta ja jatkuvuutta edistävänä työnä, jonka tavoitteena on henkilöiden hyvinvoinnin lisääminen. Sosiaalityö pohjautuu ihmisen elämäntilanteen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen huomioiden ihmisoikeudet ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, joista säädetään kansainvälisissä yleissopimuksissa. Työn kuvaan kuuluu sosiaalisten ongelmien tulkintaa ratkaisumahdollisuuksien löytämiseksi. Ratkaisumahdollisuuksilla pyritään käsittelemään, poistamaan sekä ehkäisemään sosiaalisia ongelmia henkilöiden arkielämässä. Sosiaalityötä tehdään asiakkaan kanssa laaja-alaisessa vuorovaikutuksessa, jossa asiakas on itse omien asioidensa asiantuntija. (Anis 2008, 26-27.)

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan jokainen, joka ei kykene itse hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeutettu välttämättömään toimeentuloon sekä huolenpitoon, eli sosiaaliturvaan. Ihalainen ja Kettunen (2016) täydentävät sosiaali- ja terveystalouden sekä sosiaalivakuutuksen kattavan käsitteen ”sosiaaliturva”. Tarvittavia ja riittäviä palveluja sekä tukea järjestämällä, tuetaan ihmisten elämänhallintaa, mahdollistetaan oikeus hyvään terveyteen ja toimintakykyyn sekä toimeentuloon, vähennetään tuloeroja sekä yhteiskunnassa esiintyviä sosiaalisia eroja. Sosiaaliturva jaetaan yleisesti sosiaalipalveluihin sekä toimeentuloturvaan. (Ihalainen & Kettunen 2016, 33.)

Sosiaalipalveluista ja niiden toteuttamisesta säädetään Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). Sosiaalipalveluita järjestetään henkilöiden sekä perheiden arkea tukemaan sekä normaalia elämää mahdollistamaan. Tällä tarkoitetaan kotona selviytymistä, itsensä huolehtimista, liikkumista, koulutusta, työssä käyntiä, sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sosiaalipalveluiden avulla edistetään erityisesti ihmisten osallisuutta ja ehkäistään syrjäytymistä. (Ihalainen & Kettunen 2016, 35.)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittää, että lapsella ja hänen perheellään on oikeus viipymättä järjestettäviin sosiaalipalveluihin, jos ne ovat lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömiä. Palveluja tulee järjestää perheelle tuen tarpeen mukaan, riippumatta vuorokauden ajoista. Palveluiden tarkoitus on tukea vanhempia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa, eikä edellytä lastensuojelun asiakkuutta. (Sosiaali- ja terveystalouden ministeriö 2017, 50-51.)

Lapsi sekä vanhemmat voivat itse hakeutua sosiaalipalveluiden piiriin ottamalla yhteyttä sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Yhteydenotto voidaan tehdä myös yhdessä viranomaisen kanssa, tai perheen puolesta heidän suostumuksellaan. Tilanteessa, jossa perhe ei anna lupaa yhteydenottoon, mutta lapsen etu sitä vaatii, on viranomaisen tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta viipymättä. Kiireellisissä tilanteissa, tai kun lastensuojelun tarve on syytä selvittää, ovat viranomaiset lain mukaan velvoitettuja tekemään lastensuojeluilmoituksen. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §, 25 a §; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 35 §; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019c.)

Asiakasprosessi alkaa yhteydenoton jälkeen arviolla kiireellisten toimenpiteiden tarpeesta, jos kyseessä on lapsen kasvun ja kehityksen vaarantumisesta. Jos välitöntä hätää ei ole, aloitetaan seitsemän arkipäivän kuluessa palvelutarpeen arviointi, jossa arvioidaan lapsen ja perheen tilanne sekä tarve tuelle ja palveluille. Se tehdään yhteistyössä perheen, läheisten sekä muiden toimijoiden kanssa. Palvelutarvetta arvioitaessa selvitetään myös muun muassa se, riittävätkö sosiaalihuoltolain alaiset palvelut, vai siirtyykö perhe lastensuojelun asiakkaaksi. Palvelutarpeen arvioinnin on valmistuttava kolmen kuukauden sisään yhteydenoton saapumisesta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Jos palvelutarpeen arvioinnissa todetaan sosiaalipalvelujen vastaavan perheen tuen tarvetta, eikä tarvetta lastensuojelulle ole, tehdään heille asiakassuunnitelma sekä nimitetään omatyöntekijä. Palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman perusteella, perheelle järjestetään heidän yksilöllisen tarpeensa mukaisia sosiaalipalveluja ja tukimuotoja, kuitenkin aina heidän suostumuksellaan. (Ihalainen & Kettunen 2016, 36-37; Lastensuojelun keskusliitto n.d.; Hyvärinen 2018.)

Sosiaalihuoltolain mukaisia sosiaalipalveluja perheille ovat sosiaalityö, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, perhetyö, kotipalvelu, kasvatusta- ja perheneuvonta, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, sosiaalipäivystys sekä muut sosiaalipalvelut kuten, tukiperhe- tai tukihenkilöpalvelut. Myös muissa laeissa määritetään sosiaalipalveluja. (Ihalainen & Kettunen 2016, 38-43; Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 51-53.) Esimerkiksi lastensuojelulaissa (417/2007), määritetään kyseisen lain alaisuuteen kuuluvista sosiaalipalveluista, kuten avohuollon tukitoimista, huostaanotosta, sijaishuollosta ja jälkihuollosta.

Sosiaalityöllä ehkäistään syrjäytymistä ja vahvistetaan yksilön tai perheen hyvinvointia, osallisuutta sekä toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa. Lapsiperheiden sosiaalityössä rakennetaan perheen tuen tarpeita vastaava palvelukokonaisuus, sekä ohjataan

ja seurataan sen vaikuttavuutta ja perheen tuen tarpeisiin vastaamista. Yhteiskunnan jatkuvan eriarvoistumisen myötä sosiaalityön rooli korostuu ja sen merkitys kasvaa. Sosiaalityöllä vastataan perheiden vaikeisiin elämäntilanteisiin, sosiaalisiin ongelmiin, syrjäytymisriskeihin sekä muihin mahdollisiin tarpeisiin. Tavoitteena on tukea perheiden hyvää elämänlaatua, tukea omaehtoista selviytymistä ja täysivaltaista yhteiskunnan jäsenyyttä. Työskentelyn perustana ovat ihmisoikeudet ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus. Erityisesti perheiden sosiaalityössä kiinnitetään huomiota lasten sosiaalisen hyvinvoinnin turvaamiseen ja vanhemmuuden tukemiseen. Yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi varhaiskasvatuksen, lastenneuvolan sekä koulun kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 53-54.)

Sosiaaliohjaus on puolestaan perheiden neuvontaa, ohjausta ja tukea erinäisten palveluiden käytössä, sekä erilaisten tukimuotojen yhteensovittamista ja yhteistyötä. Sosiaaliohjauksella tavoitellaan perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämistä, sekä heidän elämänhallinnan ja toimintakyvyn vahvistamista. Monet perheet, kuten maahanmuuttajataustaiset, saattavat tarvita ohjausta ja neuvontaa palveluissa, tietoa niiden saamisesta tai niihin hakeutumisesta, sekä tukea eri etuuksien ja palvelujen hakemisessa. Yhä useammat perheet kaipaavat myös tukea ja ohjausta arkielämään. Työskentelyssä korostetaan perheen omaa toimijuutta, pystyvyyttä ja osallisuutta. Sosiaaliohjaus on eritoten palveluohjausta, jossa asiakkaita ohjataan muun muassa sosiaalietuuksiin ja sosiaalipalveluihin liittyen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 54-55.)

Perhetyö on yksi lapsiperheiden sosiaalipalvelu, jota toteutetaan niin sosiaalihuoltolain alaisena palveluna kuin lastensuojelun alaisena palvelunakin. Perhetyönä voidaan auttaa perhettä arjessa, liittyen hoito-, huolenpito- ja kasvatustehtäviin, tai vaikka kotitöiden tekemiseen. Työ on nimenomaan vanhemmuudessa tukemista, lasten hoidossa- ja kasvatustehtävissä ohjaamista, kodin arjen ja rutiinien hallinnassa opastamista, sosiaalisten verkostojen ylläpitämistä ja vahvistamista, sekä sen hetkisen rasituksen lieventämistä. Usein vanhemmat saattavat tarvita ohjausta ja neuvontaa esimerkiksi ruoka- ja nukkumaanmenoaikojen asettamisessa, rajojen ja pelisääntöjen osoittamisessa lapsille tai yhteydenpidossa päivähoiton ja koulun kanssa. Perhetyö voi myös olla perheen väkivaltilanteissa turvana ja toimia kriisiapuna. Perhetyö ja sen sisältö määrittyvät perheen yksilöllisten avun tarpeiden mukaan. Työmenetelmänä perhetyö voi siis olla esimerkiksi perheterapiaa, perheen kotona järjestettävää kohdennettua tai tehostettua perhetyötä, tai perhekuntoutusta koko perheelle. Sosiaalihuoltolain alaisena tukitoimena perhetyö on useimmiten perheen kotona järjestettyä kohdennettua tukea ja apua. Perhetyö painottuu

ennaltaehkäisyyn ja soveltuu käytettäväksi tavanomaisissa perhetilanteissa sekä niihin liittyvissä ongelmallisissa tilanteissa. (Ihalainen & Kettunen 2016, 57-58; Forss & Vatula-Pimiä 2014, 38.)

Perhetyön lisäksi lapsiperheille voidaan järjestää varhaisen tuen muotona lapsiperheiden kotipalvelua. Kotipalvelua järjestetään perheelle toimintakyvyn alentumisen tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen takia. Perheet, joissa esimerkiksi toisen vanhemman toimintakyky on sairauden, synnytyksen tai vaikka uupumuksen takia alentunut, voivat saada kotipalvelua. Erityisenä perhetilanteena voi olla esimerkiksi toisen vanhemman vankilatuomio tai erotilanne. Kotipalvelulla vahvistetaan perheen voimavaroja ja samalla tuetaan arjen hallinnassa. Kotipalvelu voi konkreettisesti olla auttamista lastenhoidossa ja kotitöissä, sekä arjen hallintaan liittyvissä asioissa. (Ihalainen & Kettunen 2016, 103-105.)

Kotipalvelu eroaa perhetyöstä siinä, että työ painottuu enemmän konkreettiseen auttamiseen perheen kotona ja arjen askareissa. Perhetyössä taas tehdään vähemmän perinteisiä kotitöitä ja painotetaan enemmän kasvatuksellista tukemista ja kodinhoidollista ohjausta. Perhetyö vastaa tuen tarpeita enemmän silloin, kun vanhemmilla on arjen taidot ja vanhemmuus hukassa, tai heillä esiintyy väsymystä ja lapset ovat levottomia. Kotipalvelu on kodinhoidollisempaa ja tarjoaa tukea nimenomaan arjen askareisiin esimerkiksi vanhempien tai lasten sairastuessa, tai erityisen perhetilanteen takia. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 36-37.)

Sosiaalihuollon palveluihin kuuluu myös kasvatus- ja perheneuvonta, jonka tavoitteena on antaa asiantuntija-apua kasvatus- ja perheasioissa, ja luoda näin lapsille turvalliset kasvu- ja kehitysolosuhteet. Neuvonnalla pyritään edistämään lasten hyvinvointia, yksilöllistä kasvua ja myönteistä kehitystä. Vanhempia neuvotaan ja opastetaan lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämän, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyen, sekä annetaan muuta asiantuntijaneuvontaa ja tukea. Kasvatus- ja perheneuvontaa järjestetään tarpeen mukaan eri sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteissä, kuitenkin erityisesti kasvatus- ja perheneuvoloissa. Sitä voidaan perheen tarpeiden mukaan järjestää myös perheen kotona tai muualla arkiympäristössä. Kasvatus- ja perheneuvonnan tarkoituksena voi olla perheen tilanteen mukaan esimerkiksi vanhempien ja lapsen välisen suhteen toimivuuden edistäminen, perheenjäsenten roolien joustavoittaminen tai vanhempien kasvatusroolien tasa-arvottaminen. Palvelu on matalan kynnyksen palvelua, jonka piiriin voi hakeutua, jos lapsella tai perheellä havaitaan haasteita tai ongelmia. Yleisimmin apua haetaan lapsen sopeutumisongelmiin, psykososiaalisen oireilun,

puheongelmien tai oppimisvaikeuksien takia. Kuitenkin myös vanhempien parisuhteeseen liittyvien ongelmien, avioeron tai sen uhan, päihdeongelmien tai perheväkivallan takia voi kasvatusta ja perheneuvonnan piiriin hakeutua. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 34-36; Ihalainen & Kettunen 2016, 105-106; Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 77-78.)

Muita sosiaalipalveluita perheille ovat muun muassa vertaisryhmätoiminta sekä tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen on mahdollista järjestää tällaista toimintaa tai tukea, jos se nähdään tarpeelliseksi lapsen kehityksen ja terveyden kannalta. Listaus näistä sosiaalipalveluista ei kuitenkaan ole tyhjentävä, vaan kunnat pystyvät järjestämään palveluita perheen tuen tarpeen mukaisesti, vaikka niitä ei nimenomaisesti oltaisi mainittu sosiaalihuoltolaissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 85.)

Jos perhe kohtaa kriisitilanteen, vastaa sosiaalipäivystys avun turvaamisesta perheelle. Sosiaalipäivystys on ympärivuorokautinen päivystävä yksikkö, joka toteuttaa kiireellisiä sosiaalipalveluja kuten sosiaalihuoltolaissa, sekä muissa laissa säädetään. Sosiaalipäivystys vastaa kaikenikäisten äkillisiin ja kiireellisiin avun tarpeisiin, mutta on toiselta puolelta painottunut erityisesti perheiden ja nuorten kriisitilanteiden hoitamiseen, sekä perheväkivaltatilanteisiin. Työskentely perustuu välttämättömän turvan ja huolenpidon lisäksi palvelutarpeen arviointiin jatkoa varten, sekä riittävään ohjaukseen ja jatkon varmistamiseen. Näin varmistetaan siitä, että perhe pääsee tarvitsemiensa jatkotukitoimien piiriin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 85-86.)

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) korostetaan erityisesti lapsen etua sekä varhaista puuttumista. Myös jo kuntien peruspalveluissa, eli perheneuvoloissa, äitiys- ja lastenneuvoloissa, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, päivähoitossa sekä esi- ja perusopetuksessa annettavalla tuella pyritään ennaltaehkäisemään ongelmia ja tukemaan perheitä. Peruspalvelut toimivat sosiaalipalveluiden rinnalla merkittävänä tukitahoina lapsiperheille ongelmien ja tuen tarpeen varhaisessa vaiheessa. Näissä peruspalveluissa annettava tuki sekä erityinen tuki perheille, on ehkäisevää lastensuojelutyötä, jota säätelee lastensuojelulaki. (Lastensuojelulaki 417/2007; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b.)

2.2 Lastensuojelulain mukaiset palvelut

Lastensuojelu on moninaista, lakisääteistä toimintaa, jonka tavoitteena on turvata jokaisen lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen sekä

erityiseen suojeluun. Lastensuojelun yksi suurimmista tehtävistä on toteuttaa YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelu voidaan nähdä yksinkertaisesti toimintana, jonka tarkoituksena on lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen ja niitä vaarantavien tekijöiden poistaminen. Lastensuojelutyössä lapsi, hänen perheensä ja lapsen tarpeet ovat keskiössä. Lapsen oikeuksien kunnioittaminen antaa pohjan lastensuojelutyölle. (Bardy 2013, 71-73.) Lastensuojelutyön tavoitteina ovat erityisesti lapsen edun toteutuminen sekä perhekeskeisyys. Ensisijaisesti lastensuojelun on tuettava lapsen huoltajien mahdollisuuksia kasvattaa lasta sekä auttaa suotuisien kasvuolojen vakiintumista perheessä. Lastensuojelun yksi tärkeimmistä tehtävistä on tehdä itsensä tarpeettomaksi. (Puonti 2004, 95; Mahkonen 2010, 67; Ikonen 2013, 28.)

Lastensuojelulla pyritään köyhyyden, eriarvoisuuden sekä syrjäytymisen vähentämiseen ja ehkäisyyn. Erikseen voidaan myös määritellä ylisukupolvisen köyhyyden ja syrjäytymisen katkaiseminen. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu sekä ehkäisevä lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluu lastensuojelun avohuolto, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijaishuolto ja jälkihuolto. Ehkäisevä lastensuojelua järjestetään tukemalla lasta ja perhettä esimerkiksi koulussa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa tai muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkuudessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §, 3a §; Ikonen 2013, 28.)

Kuntien järjestämien laadukkaiden peruspalveluiden on nähty vähentävän erityisesti lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta. Lastensuojelulain mukaan näissä peruspalveluissa annettava tuki sekä erityinen tuki ovat ehkäisevää lastensuojelua, jonka avulla edistetään ja turvataan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, sekä tuetaan vanhemmuutta. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan, kyseisiä palveluita kehittäessä tulisi huolehtia siitä, että palvelut tukevat vanhempia ja huoltajia lasten kasvatuksessa ja tarjoavat mahdollisuuden selvittää tuen tarvetta. Varhainen puuttuminen perheen haasteisiin on myös perheille, kuin yhteiskunnallekin tärkeää (Ikonen 2013, 28).

Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa avohuollon tukitoimenpiteet ovat ensisijainen lastensuojelun tukimuoto perheelle. Jos avohuollon tukitoimenpiteet nähdään riittämättöminä, on myös huostaanotto yksi mahdollinen, ei kuitenkaan ensisijainen, toimenpide lapsen suojelussa. Lastensuojeluprosessin käynnistää lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä joko puhelimitse, kirjallisesti, suullisesti tai muulla tavoin sosiaalitoimeen. Prosessi etenee samalla tavoin kuin sosiaalihuollon palvelutarvetta selvittäessä, eli asian vireille tulon jälkeen, arvioidaan välittömästi lapsen kiireellisen

lastensuojelun tarve. Tämän jälkeen tehdään palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä selvitetään vielä lastensuojelun tarvetta. Kuten sosiaalihuoltolain mukaisten peruspalvelujen asiakkaana olevalle lapselle, niin myös lastensuojelun erityispalvelujen asiakkaana olevalle, tehdään asiakassuunnitelma. (Berg-Toroi 2012, 255; Ihalainen & Kettunen 2016, 110-111.)

Lastensuojeluprosessissa avohuollon tukitoimia pidetään ensisijaisina, jos lapsella ei nähdä kiireellistä avun tarvetta. Tilanteita, joissa kiireellistä avun tarvetta ei aina havaita, voivat olla sellaiset, joissa lapsen turvallisuus, kasvu ja kehitys vaarantuu kasvuolosuhteiden takia, tai silloin kun lapsi omalla käytöksellään vaarantaa turvallisuuttaan tai hyvinvointiaan. Kun lastensuojelutarve on havaittu, pyritään aina ensisijaisesti järjestämään tarvittava tuki avohuollon tukitoimien avulla. Avohuollon tukitoimia tarjotaan silloin, kun havaitaan erityistä huolta lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyen, mutta ongelmaa kotona asumiseen ei nähdä. (Ihalainen & Kettunen 2016, 109-114.) Lastensuojelulain (417/2007) mukaan tukitoimia on järjestettävä lapselle ja perheelle välittömästi, kun tarve lastensuojelulle on todettu. Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa intensiivinen perhetyö, taloudellinen tuki, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, perhekuntoutus, kotipalvelu, vertaisryhmätoiminta, tukihenkilö ja tukiperhe sekä muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet. Tukimuotoja ja palveluja järjestetään lapsen ja perheen tilanteen mukaan, niissä määrin kuin on tarpeen. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelulaki (417/2007, 36 §) säättää, että lapselle ja perheelle on järjestettävä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut sekä päivähoito sen mukaisesti kuin sosiaalityöntekijä on asiakassuunnitelmaan kirjannut. Taloudellista tukea voidaan antaa esimerkiksi harrastuksiin, ammatin tai asunnon hankintaan, koulunkäyntiin ja läheisten ihmissuhteiden ylläpitoon. Tukitoimilla pyritään edistämään lapsen turvallista ja myönteistä kasvua ja kehitystä, sekä lisäksi tukea vanhempia kasvatustehävissään. (Lastensuojelulaki 417/2007; Ihalainen & Kettunen 2016, 111-114.)

Lastensuojelun alaisena palveluna järjestettävä tehostettu perhetyö eroaa sosiaalihuoltolain alaisena järjestettävästä perhetyöstä niin, että tuki on intensiivisempää (Ihalainen & Kettunen 2016, 112-113). Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 18§) määrittää perhetyön olevan lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella sekä muulla tarvittavalla avulla, niissä asioissa ja tilanteissa, joissa perhe kokee tarvitsevansa tukea ja ohjausta. Lastensuojelulain mukainen perhetyö toteutetaan usein kahden työntekijän tekemillä käynneillä perheen kotona, ja työskentelyssä painotetaan enemmän lapsen ja vanhemmuuden tukemista. Tehostetussa perhetyössä voidaan myös järjestää

intensiivisiä jaksoja, jolloin käyntejä tehdään kotiin päivittäin tai useasti viikossa. Lastensuojelun asiakkaana oleva lapsiperhe on oikeutettu saamaan niin sosiaalihoitolain alaista perhetyötä, kuin myös lastensuojelulain alaista tehostettua perhetyötä. (Ihalainen & Kettunen 2016, 112-113.)

Tukihenkilö sekä tukiperhe ovat lastensuojelun avohuollon melko matalakynnyksisiä tukitoimia. Perusajatuksena tukitoimelle on, että lapsi voi keskustella ja viettää turvallista aikaa tukihenkilön kanssa luottamuksellisesti ja säännöllisesti. Tukihenkilö ei ole ammatiauttaja, eikä muuten sidoksissa perheeseen. Tukihenkilön kanssa voi tehdä mielekkäitä asioita, tai vain viettää aikaa turvallisessa ilmapiiressä. Tukiperhe on yleisempi tukimuoto alle 10-vuotiaiden lasten ja heidän perheidensä parissa. Tukiperheessä lapsi tai lapset voivat viettää aikaa turvallisessa ja tasapainoisessa ympäristössä säännöllisin väliajoin. Tukihenkilö- sekä tukiperhetoiminta antavat vanhemmille mahdollisuuden hengähdystaukoon sekä omien asioiden ja ongelmien hoitoon. Tukihenkilöä tavataan usein kerran tai kahdessa viikossa, kuitenkin sovitusti lapsen yksilöllinen tarve huomioon ottaen. Tukiperheessä lapsi viettää usein yhden viikonlopun kuukaudessa. (Ihalainen & Kettunen 2016, 113-114.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia voivat olla myös erilaiset hoito- ja terapiapalvelut, eli muun muassa kasvatus- ja perheneuvonnan palvelut, koulupsykologien ja -kuraattorien palvelut, lyhytaikainen hoito ja kuntoutus laitoksessa, päihdehoito, terapia sekä psykologinen hoito. Lapsen ja perheen on myös mahdollista saada vertaistukea erilaisten ryhmämuotoisten toimintojen parissa. Vertaisryhmätoiminnassa on mahdollista käsitellä kohdattuja ongelmia ja vaikeuksia yhdessä saman kokeneiden ihmisten kanssa. Tämä antaa mahdollisuuden jakaa kokemuksia ja tunteita, sekä tuntea ettei ole yksin asioidensa kanssa. Lastensuojelun avohuollon palveluihin ja tukitoimiin sisältyy näiden lisäksi paljon muuta, ja listaa ei ole tehty tyhjentäväksi. Kunnan on huolehdittava, että lastensuojelun tukitoimet on järjestetty sisällöltään ja laajuudeltaan vastaamaan kunnassa esiintyvää tarvetta. (Lastensuojelulaki 417/2007; Ihalainen & Kettunen 2016, 114.)

Lapsi voidaan edellä mainittujen tukitoimien lisäksi myös sijoittaa yhdessä vanhempiensa kanssa, jolloin kyse on avohuollon tukitoimena järjestetystä sijoituksesta. Sijoitus voi olla esimerkiksi perhekuntoutusjakso, joka toteutetaan ympärivuorokautisena koko perheelle. Perhekuntoutusta voidaan käyttää esimerkiksi tilanteissa, joissa äiti sairastuu masennukseen synnytyksen jälkeen. Lapsi voidaan myös tietyissä tilanteissa sijoittaa lyhytaikaisesti yksin lastensuojelulaitokseen tai perhehoitoon. Avohuollon tukitoimena järjestetty sijoitus voi kestää enintään puoli vuotta. (Berg-Toroi 2012, 258-259.)

Lastensuojelun avohuollon työskentely perustuu lapsiperheen osallisuudelle sekä yhteistyölle. Perheen osallisuus työskentelyssä tulee olla sekä tavoitteena työskentelyn onnistumiselle, että keino saavuttaa asetettuja tavoitteita asiakasprosessissa (Sulonen 2012, 12). Osallisuus vaatii perheeltä sitoutumista asiakasprosessiin sekä vastuunottoa sovittujen asioiden toteuttamisesta. Perheen osallistuminen omien asioidensa hoitoon tuottaa heille kokemuksen omien asioiden merkityksellisyydestä. Usein jo pelkästään tunne kuulluksi tulemisesta voi olla merkittävä osallisuuden kokemus. (Oranen 2008, 16; Pohjola 2010, 59.)

Asiakkuus lastensuojelussa kertoo lapsen ja perheen tehostetun tuen tarpeesta (Hyvärinen 2018). Lastensuojelun asiakkaiden tarpeet vaihtelevat kuitenkin perhekohtaisesti. Toisille apu on tilapäistä, toisille taas lastensuojelu kulkee mukana läpi lapsuuden aikuisuuteen asti, ehkä jopa seuraavaankin sukupolveen. Jotta asiakkaiden tarpeisiin voidaan vastata sen vaatimalla tavalla, tarvitaan järjestelmällinen, kattava palvelukokonaisuus. Vaikka lastensuojelu voidaan nähdä yksinkertaistettuna lapsen kehityksen ja terveyden turvaamisena, lastensuojelun perheillä on usein moninaisia haasteita. Perheiden haasteet voivat näyttäytyä lapsen turvattomuutena, laiminlyöntinä, pahoinpitelynä, päihitteiden käyttönä, rikollisuutena sekä mielenterveysongelmina. Palvelujärjestelmän tulee pystyä vastaamaan näihin haasteisiin ja ongelmiin, jotta perheet voivat saada tarvitsemaansa apua. (Bardy 2013, 20, 73.)

Lastensuojelun avohuollon palveluita järjestetään ensisijaisina huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Aina kuitenkin avohuollon tukitoimilla ei pystytä vastaamaan lapsen ja perheen tuen tarpeisiin, jolloin lapsen edun mukainen toimenpide on huostaanotto. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019d.) Tutkimusten mukaan lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle voi kuitenkin olla haitallista lapsen terveydelle, ja lapsen erottaminen vanhemmistaan voi lisätä jopa kolminkertaiseksi riskiä sairastua psyykkisesti. Tämän vuoksi vanhempien sekä lapsen välistä vuorovaikutusta tulee tukea myös huostaanoton ja sijaishuollon aikana. (Ikonen 2013, 33.) Myös lastensuojelulakiin on kirjattu sijaishuollossa olevan lapsen oikeudet tärkeisiin ja turvallisiin ihmissuhteisiin kehityksensä kannalta. Lastensuojelun sijaishuollon paikan on turvattava yhteydenpito näiden edellä mainittujen lapsen ihmissuhteiden kanssa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 54 §.) Huostaanoton jälkeen vanhemmat saattavat tuntea syyllisyyttä huostaanotosta sekä mustasukkaisuutta sijaishuoltopaikkaa kohtaan, jonka vuoksi vierailut lapsen luona saattavat olla kivuliaita ja tunteikkaita. Tällaisessa vaiheessa sijaishuoltopaikan velvollisuus yhteydenpidon

turvaamisesta korostuu, sillä huoltajan itsensä voi olla vaikeaa pitää yhteyttä lapseen syyllisyyden ja häpeän tunteen vuoksi. (Saastamoinen 2010, 135-138, 140.)

Huoltajilla on edelleen joitakin oikeuksia päättää lasta koskevista asioista lapsen sijoituksen aikana. Huoltajat saavat päättää lapsen nimestä, uskontokunnasta sekä kansalaisuudesta. Huostaanoton aikana lapsen huoltajat myös edustavat lasta häntä koskevissa asioissa, ellei edunvalvojaa ole erikseen määrätty. Huoltajilla on myös tietojensaantioikeus sekä yhteydenpito-oikeus lapseen, mikäli yhteydenpito ei vaaranna lasta tai hänen terveyttään. Sekä huoltajilla, että 12 vuotta täyttäneellä lapsella on myös oikeus hakea huostaanoton purkua halutessaan. (Saastamoinen 2010, 145-148.)

2.3 Lapsiperhepalvelut Turun alueella

Turussa on monipuolisesti sosiaalipalveluita lapsiperheille. Turun kaupungin nettisivuilta löytyy kattavasti tietoa lapsiperhepalveluista sekä yhteystiedot ovat helposti löydettävissä. Yksi lapsiperheiden palveluista on lapsiperheiden sosiaaliohjaus. Kyseistä palvelua saa soittamalla virka-aikaan tai jättämällä soittopyynnön virka-ajan ulkopuolella oman alueen sosiaaliohjaajalle. Yhteydenotto on tehty tarkoituksella helpoksi. Lapsiperheiden sosiaaliohjaus on palveluohjausta ja neuvontaa, sekä tarvittaessa tukea palvelujen käytössä. Palveluohjaus tarkoittaa tiivistetysti sitä, että sosiaaliohjaaja etsii perheelle heille sopivat palvelut sekä kokoaa palveluista tarvittaessa kattavan palvelukokonaisuuden perheen arjen tueksi. Lapsiperheiden sosiaaliohjauksesta saa myös tietoa asiakkaiden oikeuksista sekä apua tarvittaessa erilaisten hakemusten täyttämiseen. Sosiaaliohjaus on tarkoitettu pääsääntöisesti lapsiperheiden vanhemmille tai itsenäistyville nuorille. (Turun kaupunki n.d.a.)

Turussa tehdään perhetyötä, joka kuuluu lapsiperheiden sosiaalityöhön. Perhetyö on palvelua, jota järjestetään asiakkaiden kotona. Turun perhetyöntekijät antavat tukea arkeen sekä kasvatukseen, arvioiden jatkuvasti palveluiden riittävyyttä. Sosiaalihuollon perhetyö voidaan nähdä ennaltaehkäisevänä työnä lastensuojelulle. Perhetyön yksi tavoitteista on tehdä itsensä tarpeettomaksi vahvistamalla perheen omia voimavaroja ja tukiverkostoja. (Turun kaupunki n.d.d.) Perheen tilanteen vaatiessa voidaan järjestää lastensuojelulain alaista tehostettua perhetyötä. Tehostetun perhetyön keskiössä on lapsi, lastensuojelulain mukaisesti. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2019a.)

Turussa toimivat perheryhmät kuuluvat myös osaksi lapsiperheiden sosiaalityötä. Perheryhmien tarkoituksena on ehkäistä vanhempien uupumusta, antamalla vanhemmille kasvatuksellisia neuvoja sekä tukea vanhemmuuteen. Perheryhmien tarkoitus on myös toimia vertaistukena yksinäisyyttä tunteville vanhemmille. Perheryhmiin pääsee äitiys- ja lastenneuvolan kautta tai sosiaalityöntekijän ohjaamana. Turussa toimii myös kaksi avointa perheryhmää Lausteella sekä Pernossa. (Turun kaupunki n.d.e.)

Matalan kynnyksen lapsiperheiden sosiaalipalveluita järjestetään myös ympäri Turkuu. Turun kaupungin perheohjaajat järjestävät lisäksi vertaistukiryhmiä vanhemmille. Esimerkkinä syksyllä alkava ihmeelliset vuodet –vanhemmuusryhmä on tarkoitettu haastavasti käyttäytyvien lasten vanhemmille. Ryhmän tarkoituksena on antaa vanhemmille kasvatuksellisia keinoja sekä parantaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Tähänkin, kuten useisiin Turun kaupungin ryhmiin, ohjaututaan oman sosiaalityöntekijän kautta. (Turun kaupunki 2019.)

Turun kaupungin lapsiperheiden sosiaalityön kautta perhe voi myös hakea lapsiperheille tarkoitettua kotipalvelua. Kotipalveluun sisältyy muun muassa kodinhoitoapu, perheen arkirutiinien hallinnan, vanhemmuuden sekä toimintakyvyn tukeminen. Kotipalvelun myöntämisen edellytyksenä on kotona tehty kartoittava kotikäynti, jonka tekee kaupungin perheohjaaja. Lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu tueksi perheille, joissa on alaikäisiä lapsia. Sitä ei voida kuitenkaan järjestää äkillisesti sairastuneen lapsen tai vanhempien hoitoon. Myös vanhempien mahdollisuus työssäkäyntiin sekä kodin siivoukseen, tulee järjestää muulla tavoin kuin kotipalvelun avulla. Palvelu on tulosidonnainen palvelu, josta Turun kaupunki maksaa palvelusetelillä enintään 27 euroa tunnilta. Palvelusetelin suuruus riippuu perheen tuloista sekä perheenjäsenten lukumäärästä. Kotipalvelu ostetaan itse kaupungin hyväksymältä yksityiseltä palvelun tuottajalta. (Turun kaupunki n.d.f.)

Näiden edellisten lisäksi Turun kaupunki tarjoaa lapsiperheille sekä raskaana oleville neuvolapalveluita ja perheohjausta. Turun neuvoloilla on yhteinen palvelunumero, josta voi varata aikoja sekä saada neuvontaa ja ohjausta. Palvelunumero löytyy Turun kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden internetsivuilta. Turun neuvolapalveluihin kuuluvat äitiysneuvoloiden, lastenneuvoloiden sekä kasvatus- ja perheneuvoloiden palvelut. Neuvoloissa tuetaan perhettä vanhemmuudessa, perhe-elämässä ja niihin valmistautumisessa, sekä parisuhteeseen liittyvissä asioissa. Tuki on keskustelua, kuuntelua sekä asioiden puheeksi ottoa. Samalla neuvoloista saa myös tietoa, neuvontaa ja ohjausta. Eri neuvoloiden palveluista löytyy kattavasti lisätietoa Turun kaupungin internetsivuilta.

Neuvoloiden palvelut sekä perheohjaus ovat maksuttomia palveluita. Neuvolan perheohjaus on ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea lasta odottaville perheille sekä perheille, joissa on neuvolaikäisiä lapsia. Perheohjaus sisältää perheohjaajan kotikäyntejä, ja pyritään pitämään lyhytkestoisena noin 1-6 kuukauden pituisena tukipalveluna perheille. Kotikäynneillä vanhemmat saavat ohjausta lasten kasvatuksessa, tukea ja apua jaksamiseen, sekä apua arkirutiinien löytämiseen. Perheohjaajaan voi olla yhteydessä tuen tarpeen kartoittamiseksi Turun kaupungin nettisivuilta löytyvän numeron kautta, tai ottamalla yhteyttä neuvolaan. (Turun kaupunki n.d.g; Turun kaupunki n.d.h; Turun kaupunki n.d.i.)

Lisäksi Turun kaupunki tarjoaa vauva-arkea eläville matalan kynnyksen kohtaamispaikan, Torin Kulman. Torin Kulmassa voivat samassa elämäntilanteessa olevat kohdata ja saada vertaistukea. Siellä on myös mahdollista neuvolan perheohjaajan sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän lastenohjaajien kanssa pohtia vanhemmuutta, parisuhdetta, sekä saada tukea ja neuvoa lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä arkeen liittyen. Torin Kulman toimintaan osallistuminen on maksutonta. Lisätietoa toiminnasta saa omasta neuvolasta, Turun kaupungin sekä Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän internetsivuilta. (Turun kaupunki n.d.j.)

Turun kaupungin tuottamien lapsiperhe- ja neuvolapalveluiden lisäksi Turun alueella on monia muitakin palveluita ja tukitoimintaa, joita tuottavat yksityiset sekä kolmannen sektorin toimijat. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitto järjestää monenlaista eri toimintaa ja tukea niin lapsille, nuorille, vanhemmille kuin lapsiperheillekin Turun alueella. Näitä ovat muun muassa vanhempainpuhelin, lasten ja nuorten puhelin, nuortennetti, perhekahvilat, terhokerhot, perheryhmät, vanhempainryhmät, lasten kerhot, vertaisryhmät, kohtaamispaikka Jututtamo, perhekummit, kylämummit ja -vaarit, lukumummit ja -vaarit, kaveritoiminta ja ystäväksi maahanmuuttajaaidille -toiminta. Esimerkiksi perhekahviloita löytyy Turusta kymmeneltä eri alueelta. Mannerheimin lastensuojeluliiton internetsivuilta löytyy kattavasti lisätietoa näistä kaikista toiminnoista ja tukimuodoista. Lisäksi erilaisista vanhempain- ja perheryhmistä saa tietoa omasta neuvolasta tai Mannerheimin lastensuojeluliiton piiritoimistosta. Toiminta on maksutonta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.)

Linkki-toiminta tarjoaa apua ja tukea murrosikään, nuoruuteen sekä vanhemmuuteen liittyvissä asioissa ja huolissa. Toiminta on suunnattu 10-18-vuotiaille nuorille sekä heidän vanhemmilleen ja on maksutonta. Toiminnassa painotetaan matalan kynnyksen periaatetta, eli yhteydenoton voi tehdä kaikenlaisten arjen haasteiden tiimoilta. Linkissä

järjestetään erilaista ryhmätoimintaa, vertaistukiryhmiä ja luentotilaisuuksia. Lisäksi on mahdollista saada keskusteluapua tai järjestää tapaamisia. Tapaamisia järjestetään koko perheelle tai erikseen nuorelle tai vanhemmille. Vanhempia pyritään tukemaan vanhemmuudessa sekä heidän voimavarojaan vahvistamaan. Näin voidaan vahvistaa ja tukea koko perheen hyvinvointia. (Linkki n.d.)

Turun Pansiossa sijaitsee Fingerroosin säätiön koordinoima ja Turun kaupungin sekä Me-säätiön rahoittama yhteistoiminnallinen toimintakeskus Me-talo. Me-talo tarjoaa matalan kynnyksen kohtaamispaikan kaikenikäisille, mutta lisäksi siellä on mahdollista saada perhetyötä. Me-talon perhetyöntekijää voi tavata toimintakeskuksella, Pansion neuvolassa, kotona, tai muualla asiakkaalle sopivassa paikassa. Perhetyöntekijän yhteystiedot löytyvät Me-säätiön sekä Fingerroosin säätiön internetsivuilta. Perhetyö on maksutonta, niin kuin muukin toiminta Me-talolla. Perhetyöntekijä antaa apua ja neuvoa erilaisiin arjen haasteisiin, vauvan odotukseen, parisuhteeseen, lasten kasvatukseen, terveyteen, talousasioihin, jaksamiseen ja vanhemmuuteen. (Fingerroosin säätiö n.d.; Me-säätiö n.d.)

Turussa toimii myös Sateenkaari Koto -yhdistyksen Opetuskoti Halinen, joka tarjoaa maahanmuuttajalaisille ja heidän lapsilleen avoimen kohtaamispaikan. Opetuskodin palvelut on siis suunnattu erityisesti maahanmuuttajalaisille, ja heille tarjotaan muun muassa erilaista hyvinvointi- ja terveysneuvontaa, suomen kielen opetusta, palveluohjausta ja lapsenhoitoapua. Toiminnalla pyritään lisäämään naisten kulttuuri- ja kasvatus-tietoutta, ja näin vahvistamaan lapsiperheiden hyvinvointia sekä tulevien sukupolvien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi Sateenkaari Koto ry tuottaa lapsiperheiden kotipalvelua ja päivähoitoa. (Sateenkaari Koto n.d.)

Turun ensi- ja turvakoti tarjoaa lapsiperheille apua arjen eri tilanteisiin raskausajasta lähtien. Yhdistys tuottaa perhekeskeistä lastensuojelutyötä, niin ympärivuorokautisesti kuin avopalveluinakin. Palveluihin kuuluvat vaativa vauvatyö, kriisi- ja väkivaltatyö sekä eroauttaminen, ja niitä tuotetaan yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa. Vaativan vauvatyön palvelut ovat vauvaa odottaville sekä vauvaperheille, joilla on vahva avun ja tuen tarve. Palveluihin hakeutuminen tapahtuu yhteydenotolla sosiaalityöntekijään. Lisäksi yhdistys tuottaa maksutonta tukihenkilötoimintaa raskausajalle ja synnytykseen, sekä matalan kynnyksen työtä päihdeongelmallisille äideille ja vauvaperheille. Kiireellisissä kriisi- ja väkivaltatilanteissa ympärivuorokautista suojaa tarjoaa Turun turvakoti. Turvakotiin voi saapua yksin tai lasten kanssa, mihin tahansa vuorokauden aikaan. Avopalvelu Pilarissa tarjotaan apua lähisuhdeväkivaltaan ja työskennellään kohti keinoja turvallisuuden

lisäämiseksi kotona. Palveluihin voi hakeutua ottamalla yhteyttä yhdistyksen internetsivujen chat-palvelun kautta tai puhelinnumeroon soittamalla. (Turun ensi- ja turvakoti ry n.d.)

Kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi yhteyttä voi ottaa Turun sosiaalipäivystykseen. Sosiaalipäivystystä järjestetään ympärivuorokautisesti, ja yhteyttä otetaan puhelimitse. Kirjallinen yhteydenotto on mahdollinen kiireettömissä tapauksissa. Yhteystiedot löytyvät Turun kaupungin internetsivuilta. Sosiaalipäivystykseen on mahdollista tehdä lastensuojeluilmoituksia sekä yhteydenottoja sosiaalihuollon tarpeen arvioimiseksi. Sosiaalipäivystys antaa palveluohjausta sekä neuvontaa, ja vastaa psykososiaalisen tuen järjestämisestä muun muassa kriisitilanteissa. Yhteydenoton voi tehdä esimerkiksi tilanteissa, joissa herää huoli lapsen arjesta tai hyvinvoinnista, lapsen ja vanhemman välisistä ristiriidoista, vanhempien jaksamisesta, perheen arjen sujumisesta. Yhteyttä sosiaalipäivystykseen voi ottaa itse, tai yhdessä viranomaisen kanssa, jos huoli herää oman perheen tilanteesta. (Turun kaupunki n.d.k.)

Tätä listausta palveluista ja palveluntarjoajista ei ole tehty tyhjentäväksi. Lisätietoa Turun alueella toimivista lastensuojelujärjestöistä ja lapsiperhepalveluiden tarjoajista sekä heidän palveluistaan, löytää muun muassa hakulaari.fi-internetsivustolta. Sivusto auttaa löytämään eri järjestöjen tuottamia palveluja lapsille, nuorille ja perheille. Lisäksi Turussa Perhetalo Heidekenillä toimii useita eri järjestöjä, jotka tarjoavat monenlaista tukea lapsiperheille. Perhetalolla voi käydä tutustumassa järjestöjen toimintaan aukioloaikojen puitteissa. Lisätietoa Perhetalo Heidekenin toiminnasta sekä yhteystiedoista löytyy heidän internetsivuiltaan. (Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry n.d.)

3 MAAHANMUUTTAJAPERHEIDEN OHJAUS SOSIAALIPALVELUIHIN

3.1 Maahanmuuttajaperheet asiakasryhmänä

Maahanmuuttajien määrä on kasvanut Suomessa 1990-luvulta lähtien (Väestöliitto n.d.). Suomeen muuton syitä ovat mm. pakolaisuus, perhesiteet ja työmarkkinat. Vuonna 2015 Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, ja erilaisin perustein 20 709 henkilölle myönnettiin ensimmäinen oleskelulupa. Oleskeluluvan perusteina olivat suurimmaksi osin perheside, opiskelu ja työ. Pakolaisten määrä on näiden vuosien jälkeen ollut laskussa tähän päivään asti. Maahanmuuton yleisimpinä syinä voidaan pitää edelleen perhesiteitä sekä työmarkkinoita. (Maahanmuuttovirasto n.d.; Sutela & Larja 2015.) Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2018 lopussa ulkomaalaistaustaisia on ollut Suomessa 402 619 eli 7,3 prosenttia koko väestöstä. Tilastokeskuksen tilastoissa ulkomaalaistaustaisiksi henkilöiksi luokitellaan myös ne Suomessa syntyneet henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on kaksinkertaistunut kymmenen vuoden aikana, ja se kertoo suuresta yhteiskunnallisesta muutoksesta. (Tilastokeskus 2019.) Peltolan (2014, 14) mukaan, maahanmuuttajaväestö on keskittynyt suuriin kaupunkeihin ja erityisesti Etelä-Suomeen, mikä tarkoittaa palvelutarpeen kasvua näillä paikkakunnilla. Vaikka maahanmuuttajia on koko Suomessa väestön määrään verrattuna melko vähän, tulee heidän osuutensa väestöstä kasvamaan. Tämän myötä myös maahanmuuttajalasten määrä sekä heidän tarpeensa muun muassa erilaisiin lastensuojelun tukitoimiin tulee kasvamaan tulevaisuudessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos n.d.)

Suomeen muuttavat maahanmuuttajat ovat taustoiltaan hyvin erilaisia, ja tulevat Suomeen hyvin eri syistä. Osa heistä tulee Suomeen esimerkiksi työmarkkinoiden vuoksi, osa opiskelumahdollisuuksien takia, osa pakolaisena tai puolison mukana. Syitä on monenlaisia, niin kuin on tästä syystä palvelutarpeitakin. (Ihalainen & Kettunen 2016, 119-120.) Maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä, jonka sisällä on samanlaisia yksilöitä samanlaisine tuen tarpeineen. Heidän joukossaan on lukuisia eri kansalaisuuksia, kieli-ryhmiä ja eri tasoisesti koulutettuja ihmisiä. Maahanmuuttajia yhdistää ainoastaan kokemuksena maahanmuuttajuus, johon jokainen heistä suhtautuu erilailla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos n.d.)

Ulkomaalaisuus ei saa olla hallitseva elementti asiakassuhteessa, vaikka se tuokin osaltaan tiettyjä erityispiirteitä työskentelyyn (Räty 2002, 210). Kulttuuri vaikuttaa ihmisen tapaan toimia, ja sen mukana kulkevat erilaiset perinteet sekä uskomukset. Kulttuuri vaikuttaa täten myös tapaan hoitaa ja kasvattaa lapsia, joka tarkoittaa, että ympäri maailmaa omataan useita eri hoivakäytänteitä. Lasten kasvatukseen ja hoitoon vaikuttavat kulttuurin lisäksi myös yhteiskunnasta kumpuavat hyväksytyt käytänteet, politiikka sekä yhteiskunnan rakenteet. Vanhempien oma persoonallisuus sekä aiemmat kokemukset ohjaavat omia toimintatapoja, myös kulttuurillisten vaikuttajien lisäksi. Lastenkasvatustavoissa ilmenevät erot eivät siis ole lainkaan sattumanvaraisia. Ne muovaantuvat ympäristön vaatimuksien, opittujen arvojen ja uskomusten sekä resurssien vaikutuksesta. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 78-81.) Maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskennellessä, on huomioitava kulttuurinen sensitiivisyys sekä kulttuuriset eroavaisuudet. Lisäksi työntekijällä on oltava kyky kohdata ja kommunikoida asiakkaan kanssa huolimatta kielellisistä vaikeuksista, tai näkemyseroista ja ristiriidoista. Maahanmuuttajilla saattaa erityisesti juuri Suomeen muuton alkuvaiheessa olla vaikeita elämäntilanteita, joten heille tulisi heti selkeyttää palvelujärjestelmää sekä heidän oikeuksiaan erinäisiin palveluihin ja tukimuotoihin. (Räty 2002, 210.)

Maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden vanhemmat saattavat Suomeen muuttaessaan kokea haastavana suomalaisen yksilökeskeisen kulttuurin. Kotimaassaan monilla perheillä on ominaista suurperheet. Esimerkiksi Somaliasta muuttaneilla, lapset, oma suku sekä lähipiiri osallistuvat nuorempien lasten kasvatukseen ja hoitoon. Suomeen muuttaessa suurperheet ovat usein hajonneet muun suvun ja lähipiirin jäätyä kotimaahan. Perheet alkavat muistuttamaan enemmän eurooppalaista ydinperhettä suurperheen sijaan. Tämän vuoksi maahanmuuttajanaisten työtaakka lisääntyy ja vastuu lasten kasvattamisesta on usein yksin äidin. Tilannetta hankaloittaa lisäksi se, että kaikki opituista lasten kasvatuksen keinoista eivät ole Suomessa laillisia. Maahanmuuttajaperheet kokevat usein riittämättömyyden tunnetta ja neuvottomuutta vanhempina puutteellisten ja sallittujen kasvatustapojen vuoksi. He saattavat törmätä Suomessa usein ongelmiin, joita heillä ei kotimaassaan lapsen kasvatuksessa ollut, esimerkkinä lapsen huono koulumenestys tai epätoivottu käytös. (Yhteiset lapsemme ry 2005, 19.)

Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna lastenhoito- sekä kasvatustavat vaihtelevat paikasta ja ajasta riippuen. Olosuhteet lasten kasvulle ja kehitykselle sekä niihin liittyvät yhteiskunnalta kumpuavat vaatimukset poikkeavat runsaasti eri puolilla maailmaa. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 79.) Kulttuuritietoisuus toimii hyvänä lähtökohtana

maahanmuuttajaperheiden kanssa työskenneltäessä ja edistää perheen kokemusta kohdatuksi ja kuulluksi tulemisesta. Perheen kanssa työskentelevän ammattilaisen olisi hyvä tunnistaa kulttuuriin sidoksissa olevien tapojen, arvojen ja uskomusten vaikutusta perheen sekä myös ammattilaisten toimintaan. Oleellista on myös tunnistaa ne asiat ja tapahtumat, joilla ei ole mitään tekemistä kulttuurin tai uskonnon kanssa. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 86.)

Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa työskenneltäessä ammattilaisen tulee tarkastella omaa toimintaansa sekä omia mahdollisia ennakkoluulojaan. Vaikka kulttuurilliset eroavaisuudet tulee tiedostaa, työntekijä ei kuitenkaan saa antaa niille liikaa painoarvoa. Väärinymmärryksiltä sekä virhearvioinneilta pystytään välttymään, kun työntekijät tiedostavat, milloin he tulkitsevat maahanmuuttajan ja hänen perheensä tilannetta oman kulttuurinsa kautta. Mikäli työntekijä antaa liikaa painoarvoa kulttuurieroille sekä maahanmuuttotautustalle, saattaa se johtaa tilanteeseen, missä työntekijä tulkitsee asiakkaan tilanteen johtuvan kulttuurista, vaikkakin asiakkaan tai perheen ongelmat johtuisivat muista syistä. Virhearvioinnin välttämiseksi työntekijän tulee myös kuunnella asiakasta sekä tiedostaa, että maahanmuuttaja on omien asioidensa ja kulttuurinsa asiantuntija. (Kalliomaa-Puha & Tuovinen 2017, 289.)

3.2 Kotoutumisen vaikutus perheen palvelutarpeeseen

Maahanmuuttajan kotoutuminen yhteiskuntaan tarkoittaa hänen sopeutumistaan ja toimimistaan täysivaltaisena yhteiskunnan jäsenenä. Kotoutumisessa tavoitellaan yksilöiden ja perheiden itsenäistä pärjäämistä Suomessa. Kotoutuessa maahanmuuttaja saa erilaisia palveluja, jotka tukevat kotoutumista, työllistymistä sekä kielen oppimista. Vastuu näistä on kuitenkin loppupeleissä itse maahanmuuttajalla. Parhaassa tapauksessa kotoutumisen onnistuessa maahanmuuttaja on kykenevä asioimaan eri palveluissa suomen kielellä, on työllistynyt ja näin turvannut toimeentulonsa, on saanut riittävästi palveluohjausta ja tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, viranomaisista sekä muun muassa sosiaalipalvelujärjestelmästä. (InfoFinland 2019.) Kotoutumisajan työskentelyn tavoitteena tulee olla maahanmuuttajan osallisuuden ja itsenäisen pärjäämisen tukeminen suomalaisessa yhteiskunnassa (Hellsten 2005, 36).

Lalla kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) on tarkoitus tukea sekä edistää maahanmuuttajien kotoutumista sekä mahdollisuutta osallisuuteen yhteiskunnassamme. Laki määrittää kotouttamista edistäviä toimenpiteitä ja lain tarkoituksena on myös edistää

tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta väestöryhmien välillä. Lakia sovelletaan henkilöihin, joilla on ulkomaalaislaissa määritelty voimassa oleva oleskelulupa. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Lailla kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) pyritään edistämään myös myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Kotoutumisprosessiin ja yhteiskuntaan sopeutumiseen vaikuttavat negatiivisesti esimerkiksi kantaväestön aiheuttamat syrjintäkokemukset. Syrjintä saattaa vaikuttaa maahanmuuttajan työllistymiseen, opiskelumahdollisuuksiin, joka taas edistää syrjäytymistä yhteiskunnassa. Vaikka syrjintää ei kokisikaan, on maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla kantaväestöä huomattavasti heikompi ja epävarmempi. Perheiden kannalta työttömyys tarkoittaa matalaa tulotasoa sekä työllistymisvaikeuksien aiheuttamaa epävarmuutta. Lapsiperheille työttömyys ja pienituloisuus ovat tutkitusti hyvinvointia uhkaavia tekijöitä. (Räty 2001, 114-115; Hellsten 2005, 38; Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010; Peltola 2014, 18-19.)

Kotoutuminen merkitsee maahanmuuttajalle hänen yksilöllistä kehitystään ja tavoitteitaan, sekä osallisuuttaan yhteiskunnan toiminnassa, kuitenkin samalla säilyttäen omaa kulttuuriaan ja kieltään. Kotoutuminen on yksilöllinen prosessi, kuten ovat kotoutumisaian palvelutarpeetkin. Kotoutumisen ja suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta on tärkeää, että maahanmuuttaja näkee oman asemansa yhteisössä ja yhteiskunnassa, sekä tuntee kuuluvansa niihin. Oman kulttuurin arvot, tavat ja toimintamallit eivät katoa uuteen maahan muutettaessa, vaan niitä sisällytetään omaksuttuun suomalaiseen kulttuuriin. Kotoutumisella ja integraatiolla tarkoitetaan niin valtaväestön kulttuuriin sopeutumista, kuin myös oman kulttuurin säilyttämistä ja vaalimista. Kotoutumisprosessia korostetaan alusta asti maahanmuuttajan oman kulttuurin kunnioittamista sekä samalla hänen sopeutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen sisällä vallitseviin hyväksytyihin toimintatapoihin. (Ekholm & Katisko 2012, 17; Hellsten 2005, 41; Räty 2002, 124-126.)

Maahanmuuttajan sopeutuminen yhteiskuntaan ja sen jäseneksi on vain osa maahanmuuttajan elämää. Sopeutumisen ja uuteen ympäristöön tutustumisen kanssa samanaikaisesti jatkuu hänen elämänsä. Tämä tarkoittaa, että siteet entiseen kotimaahan, kulttuuriin ja kotimaassa asuviin läheisiin, eivät kaikki katkea muutosta huolimatta. Maahanmuuttajan elämä on menneisyyden ja nykyisyyden yhteensovittamista. Sopeutuminen uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan vaatii aikaa, ja usein ensin sopeudutaan omaan vähemmistöryhmään ja sitä kautta vähitellen osaksi suomalaista yhteiskuntaa. (Räty 2002, 108.)

Kotoutumisprosessissa haastetta luo oman aseman ja paikan löytäminen. Asema ulkomaalaisena on uusi ja luultavasti outokin, ja yhteiskunnallinen oman aseman muutos saattaa olla merkittävä. Maahanmuuttajan tiedot, taidot ja osaaminen jäävät usein huomiotta, sillä yhteiskuntamme ei tunnista kaikkea ulkomailta hankittua osaamista. Näin siis mitätöityvät maahanmuuttajan ura, opinnot sekä saavutukset, jotka oli hankittu kotimaassa. Tämä koettelee itsetuntoa sekä itsearvostusta, ja saattaa herättää kielteisiä tunteita yhteiskuntaa kohtaan. Lisäksi maahanmuuttajan täytyy rakentaa oma minäkuvasa uudelleen, niin perheen, yhteisön kuin yhteiskunnankin jäsenenä. Normaalit arjen asiat saattavat aiheuttaa päänsärkyä ja pohdintaa, kun toimitaan vieraassa maassa vieraalla kielellä ja säännöillä. Tilannetta vaikeuttaa vielä lisäksi se, kun maahanmuuttaja alkaa miettimään omia lapsiaan ja heidän kasvattamisestaan uudessa ympäristössä. (Räty 2002, 116-117.)

Yleensä lapset vaikuttavat kotoutuvan nopeasti, jolloin usein myös heidän tuen tarvetta aliarvioidaan ja vähätellään. Lapsi kuitenkin tarvitsee yhtä lailla tukea sopeutumiseen ja oman äidinkielen sekä suomen kielen kehitykseen. Suomeen tulleista maahanmuuttajista suuri osa on lapsia, ja osa tulee kriisialueilta. Osa lapsista tulee maahan myös yksin, jolloin muutos ja sopeutumisprosessi on erittäin suuri. Vaikka usein lapset sopeutuvat uuteen ympäristöönsä nopeasti, voi osa heistä reagoida muutokseen eri tavalla. Lisäksi lasten omaksuessa uutta kulttuuria ja tapoja nopeammin, verrattuna vanhempiin, saattaa lasten sekä vanhempien käyttämien kasvatustapojen välillä syntyä ristiriitoja. (Vuori 2001; Räty 2002, 147, 163-164.)

Vaikeissa tilanteissa maahanmuuttajaperheet saattavat olla tottuneet, että tukena ovat läheiset, isovanhemmat sekä muu suku. Ongelmia kohdatessaan perheet eivät kuitenkaan enää pääse tukeutumaan sukuun ja läheisiin, kuten ehkä aiemmin kotimaassaan. Suomalainen kulttuuri, joka painottaa yksilökeskeisyyttä sekä etenkin nuorten varhaista itsenäistymistä, saattavat aiheuttaa hämmennystä ja vastakkaisasettelua maahanmuuttajan kulttuurin kanssa. Kasvatustapojen erilaisuus ja kulttuurilliset ristiriidat voivat aiheuttaa ongelmatilanteita lapsiperheissä, ja tämän takia perheen tukena tulisi olla arjen normaalit palvelut, kuten päiväkotit, neuvola, koulu sekä terveyspalvelut. Tukea lapsiperheet saavat myös maahanmuuttajien erityispalveluista ja sosiaalipalveluista. (Räty 2002, 147, 163-164; Hyvönen 2007, 194.)

Kotoutumisprosessi voidaan nähdä kaksisuuntaisena ilmiönä. Suomalaisen yhteiskunnan on löydettävä toimintatapoja, jotka vastaavat kotoutujien tarpeisiin sekä toimintatapoja, jotka mahdollistavat kotoutujien sopeutumisen uuteen yhteiskuntaan. Kotoutujille

taas jää vastuu ottaa vastaan palveluita sekä vastuu sopeutumisesta ja uuden oppimisesta. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 6.)

3.3 Palveluihin hakeutumisen esteet

Vaikka suomalainen yhteiskunta ja sosiaalipalvelujärjestelmä tarjoavatkin monenlaisia eri palveluita tukemaan lapsiperheiden arkea ja maahanmuuttajien kotoutumista, saattaa itse palveluiden saaminen tuottaa haasteita. Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on usein monimutkainen kaikille, oli sitten kyseessä syntyperäinen suomalainen tai maahanmuuttaja. Päästäkseen hakeutumaan palveluiden piiriin, on asiakkaan oltava itse aktiivinen ja sosiaalisesti toimintakykyinen. Tämä tarkoittaa valitettavan usein sitä, että ne, joilla ei ole voimavaroja puhua itsensä puolesta ja hakea tarmokkaasti palveluja, saattavat tippua palvelujärjestelmän ulkopuolelle. (Palola & Parpo 2011.) Erityisen haastavaa palvelujärjestelmässä tämä on useille juuri Suomeen muuttaneille maahanmuuttajille, joiden lähtömaassa ei ole ollut samankaltaisia sosiaalipalveluja, joten palveluiden tarkoitus, sisältö ja käytännöt ovat heille aivan tuntemattomia. Näin ollen maahanmuuttajat ovat usein kantaväestöstä selvästi heikommassa asemassa palvelujärjestelmässä, sillä he eivät ole sosiaalisesti riittävän toimintakykyisiä taistelemaan oikeuksiensa puolesta. (Malin & Anis 2013, 156.)

Palveluihin kuitenkin hakeudutaan useimmissa tapauksissa, kun niitä tarvitaan, ja osataan hakea. Osatakseen hakea palvelua, tulee olla tietoinen sen olemassaolosta ja olla kykenevä hakemaan sitä. Valtaväestölle, suomen kieltä puhuville, palveluihin hakeutuminen harvoin teettää sen suurempia ongelmia, sen jälkeen, kun tietää mistä niitä hakea ja miten. Kuitenkin maahanmuuttajalle, joka puhuu huonosti suomen kieltä, voi palveluiden löytäminenkin tuottaa jo haasteita. Lisäksi he, jotka palvelut löytävät, voivat kompastua seuraavaan askeleeseen, joka on hakemusten täyttö ja virastojen hallinnollinen kieli. Hyvinkin suomea puhuva, jopa kantasuomalainen, voi tarvita hakemusten täyttämässä apua ja opastusta. Tukiin ja palveluihin liittyvät päätökset, sisältävät myös usein hallinnollista kieltä, jota voi olla vaikea ymmärtää. (Zechner 2007, 250-251.)

Kaiken tämän lisäksi, palveluihin ja etuuksiin turvautuminen voidaan nähdä joko oikeutena sekä hyväksyttävänä, tai sitten epäonnistumisena, eikä niihin sen vuoksi uskalleta turvautua (Zechner 2007, 250-251). Monille maahanmuuttajille Suomen sosiaaliturvajärjestelmä on uusi, eikä heillä ole kokemusta samanlaisista etuuksista ja palveluista. Maahanmuuttajat harvoin ovat tottuneet elämään valtion avustuksilla ja etuuksilla, jolloin

työttömän tai pakolaisen asema voi tuntua kiusalliselta. Useille maahanmuuttajille niin kutsuttu ”sosiaalipummin” leima on tuttu, jos on esimerkiksi tullut maahan ja joutunut elämään sosiaaliturvan avustuksella. Kaikilla tilanne ei kuitenkaan ole tämä, ja joskus jopa sosiaaliturvasta tulee itsestäänselvyys, joka ei ainakaan kannusta työllistymään tai hankkimaan itse elantonsa. (Räty 2002, 114-115.)

Palveluiden piiriin hakeutumista joissakin tapauksissa voi myös hankaloittaa se, että maahanmuuttaja näkee sosiaalipalveluiden työntekijät vastapuolena, ammattilaisena, kenellä on tietoa ja valtaa päättää maahanmuuttaja-asiakkaan elämästä ja asioista. Näin ollen maahanmuuttaja saattaa suostua kaikkeen ammattilaisen ehdottamaan pelon sekä epävarmuuden vallassa. Oletetun valtahierarkian vuoksi maahanmuuttaja-asiakas saattaa kokea tullessaan huijatuksi ammattilaisen toimesta, mikäli sovitut asiat eivät olekaan maahanmuuttaja-asiakkaan mieleen. Toisaalta vastakohtaisesti asiakas voi myös paniikinomaisesti kieltäytyä kaikesta avusta, mitä hänelle tarjotaan. Jotta tältä vältyttäisiin, tietoisuutta palveluista sekä heidän oikeuksistaan tulisi lisätä maahanmuuttajien keskuudessa. Mikäli maahanmuuttajataustainen asiakas tiedostaa sosiaalilainsäädäntömme perustan ja osallisuutensa mahdollisuuden, mahdollistaa se muutoksen ajattelutavassa ammattilaisia kohtaan ja helpottaa avun piiriin hakeutumista. (Kalliomaa-Puha & Tuovinen 2017, 288-289.)

Osa maahanmuuttajista tarvitsee tietynlaista erityiskohtelua kotoutumisprosessinsa aikana, sillä heikko suomen kielen osaaminen, luku- ja kirjoitustaidottomuus, kansalaistaitojen puute ja kulttuurin vieraus vaikeuttavat palveluihin löytämistä sekä niissä asioimista. Maahanmuuttajia voidaan auttaa olemaan oman elämänsä toimijoita, tukien heitä alkuun tarvittavilla palveluilla ja positiivisella erikoiskohtelulla. Kun maahanmuuttajat Suomessa voivat hyvin, hyötyy koko yhteiskuntakin siitä. (Juhila 2006, 110, 113; Malin & Anis 2013, 259.)

3.4 Kotoutumisajan palveluohjaus avainasemassa

Kotoutumispalveluissa ja maahanmuuttajan integraatiossa painotetaan työllistymisen lisäksi palveluohjausta. Maahanmuuttajille tarjotaan tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja heidän mahdollisuuksistaan saada erilaista tukea kotoutumiseen. Maahanmuuttajien palveluohjaus edellyttää joustavaa ja tehokasta viranomaisten välistä yhteistyötä, jotta pystytään tarjoamaan yksilöllisesti jokaiselle tarvittava tuki ja apu. Tarjoamalla riittäviä palveluja ja tukitoimia maahanmuuttajille jo kotoutumisvaiheessa, voidaan pystyä

ennaltaehkäisemään erilaisia sosiaalisia, psyykkisiä, terveydellisiä sekä taloudellisia ongelmia. Kotoutumispalveluja voidaan pitää monia ongelmia ennaltaehkäisevinä, jos niiden aikana pystytään tarjoamaan riittävää ohjausta ja tukea perheelle. Näin ollen, monialaisella palveluohjauksella voidaan helpottaa ja edistää maahanmuuttajaperheiden kotoutumista. (Ali-tolppa-Niitamo 2013, 159; Kotouttaminen.fi-sivut n.d.)

Maahanmuuttokokemus, kotouttamisvaihe sekä kotoutumisen onnistuneisuus vaikuttavat palveluiden ja tuen tarpeeseen. Ristiriitoja voi esiintyä vanhemmuuteen sekä omaksettuihin käytänteisiin ja arvoihin liittyen. Kantaväestön erilaiset lastenkasvatustavat saattavat hämmentää, niin kuin yhteiskunnan asettamat hyväksytyt ja kielletyt käytänteetkin. Vanhemmille tutut ja lähtömaasta opitut käytänteet saattavat poiketa näistä täysin, ja näin näyttäytyä kantaväestölle ja viranomaisille epäsuotuisalta. Lisäksi uusi ympäristö voi vierastuttaa ja uuden kulttuurin erilaiset piirteet voidaan nähdä moraalittomina. Esimerkiksi nuorten vapaa kulkeminen kaupungille, nuorena iässä itsenäistyminen, alkoholinkäyttö ja vanhempien ja lasten välinen heikko valtasuhde, voidaan nähdä asioina, joilta vanhemmat haluavat lastaan suojella. Kitkaa perheessä voi aiheuttaa, jos lapset omaksuvat suomalaista kulttuuria, tapoja sekä kieltä nopeammin kuin vanhemmat. Tällaiset maahanmuuttajaperheet muodostavat muun muassa lastensuojelun kannalta yhden riskiryhmän. Kotouttamisvaiheessa perheiden kokonaisvaltainen palvelutarpeen kartoittaminen sekä tarvittavien palveluiden piiriin ohjaaminen on tärkeässä asemassa. Lapsiperhepalveluiden löytäminen itsenäisesti voi olla haastavaa, mukaan lukien niiden toiminnan ja tarkoituksen ymmärtäminen. Palveluista tulee kertoa, sekä selventää perheelle tilanteet, jolloin he voivat matalallakin kynnyksellä tuen piiriin hakeutua. Lapsiperhepalvelut tulisi olla järjestetty niin, että asiakkaan tai perheen on helppo löytää ja hakeutua niiden piiriin. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 78-79, 85; Berg 2012, 23; Ihalainen & Kettunen 2016, 35.)

On myös hyvä muistaa palvelutarvetta arvioitaessa, ettei perheen lähtömaassa ole usein samanlaista viranomaistoimintaa tai sosiaalipalvelujärjestelmää. Ehkäistäkseen pelon ja ennakkoluulojen syntymistä tietämättömyyden takia, on palveluiden ja viranomaisten toiminnan selkeyttäminen, sekä asiakkaiden oikeuksien kertominen avainasemassa. Esimerkiksi lastensuojelu on usein maahan muuttaneille perheille käsitteenä ja sisällöltään vieras. Se, että lastensuojeluasiakkuus saattaa alkaa myös vastentahtoisesti, voi luoda pelkoa ja näyttäytyä uhkaavana. Tällöin lastensuojelun toiminnan perusteet ja tavoitteet saattavat jäädä kysymykseksi, joka lisää ennestään epäluottamusta viranomaisten ja perheen välillä, sekä synnyttää stigmaa maahanmuuttajayhteisöissä. Lastensuojelun

toiminnan periaatteet voivat näyttäytyä epäselvinä, jonka lisäksi kulttuurilliset eroavaisuudet ja suomen kielen heikko osaaminen vaikeuttavat perusteiden ja päätösten ymmärtämistä. Työskenneltäessä maahanmuuttajataustaisien perheiden kanssa, tulee huomioida edeltävät seikat sekä esittää asiat selkeästi. (Anis 2008, 27; Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 149, 155.)

Voidaan nähdä, että kotouttamispalveluissa tapahtuva palveluohjaus ja yhteiskunnan toiminnoista valistaminen, ovat ensiarvoisen tärkeässä asemassa ja suorina vaikuttajina kotoutumiseen ja perheiden hyvinvointiin. Palvelujärjestelmän hahmottaminen on tärkeää yhteiskunnassa toimimisen kannalta. Vaikka tuen tarpeita ei havaittaisi vielä kotoutumispalveluissa, voidaan palveluohjauksella ennaltaehkäistä perheen tulevaisuuden haastetilanteiden kriisiytymistä, kun he osaavat hakea oikea-aikaista apua ja tukea. Näin ollen, ennaltaehkäisevästä näkökulmasta katsottuna tiedon välittäminen palveluista, joihin perheet ovat oikeutettuja, on ensisijaisen tärkeää. (Hellsten 2005, 41.)

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

4.1 Yleistä kehittämistyöstä

Kehittämistyöhön liittyvät olennaisesti ongelmalähtöinen toiminta sekä tietyt työskenteilyn raamit. Usein tuloksena on jokin määriteltävissä oleva esine, tuotos, järjestelmä, perehdytyskansio, opas tms. Tuotos on useimmiten uusi, eli sitä ei aikaisemmin ole ollut olemassa. Tuotokselle on syntynyt tarve, ja sillä pyritään ratkaisemaan jokin tietty ongelma tai puutos. Sen avulla pyritään osoittamaan ongelmaan ratkaisu tai vastaamaan johonkin tiettyyn havaittuun tarpeeseen. Tuotokseen tai ratkaisuun sisältyvä tieto on hyödynnettävissä työssä sekä tulevaisuudessa kehittämissä tai hankkeissa. Kehittämistyön tuotoksen avulla pystytään kehittämään alaa ja vaikuttamaan yhteiskunnallisesti. (Anttila 2007, 14.)

Kehittämistyömme toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä toiminta tähtää työn kehittämiseen tuotoksen avulla. Toiminta taas edellyttää eri toimijoiden mukana olemista työn eri vaiheissa, kuten esimerkiksi järjestämälämme toimintakerralla Opetuskodin tiloissa. (Salonen 2013, 6.) Lisäksi toiminnallisessa opinnäytetyössä kehittämisen vaiheet ja toiminta kohti lopullista tuotosta vaativat keskustelua, arviointia ja palautteen antoa sekä vastaanottoa eri toimijoiden kesken (Salonen 2013, 6).

Kehittämistyöhön sisältyvät käsitteet systemaattisuus, tehokkuus, kokemuksellisuus, reflektiivisyys ja tuloksellisuus. Työskentelyssä korostuvat erityisesti toimijoiden oma osallisuus ja osallistuminen suunnitteluun sekä toteuttamiseen. Toimijoita voi olla useita, ja heidän välinen yhteistyönsä on kehittämisen keskiössä. Esimerkiksi ammattikorkeakoulussa opinnäytetyö toteutuu tiimityön muodossa. Opinnäytetyön parissa työskentelevät niin tekijät, toimeksiannon tilaaja, intressiryhmää edustava taho sekä ohjaaja. (Anttila 2007, 11-12, 154.)

Kehittämistyötä voidaan pitää innovatiivisena toimintana, jonka tavoitteena on tuottaa jotain uutta tietyssä ympäristössä (Salonen ym. 2017, 35). Se voi kohdistua esimerkiksi tuotteiden, palveluiden tai toimintamallien kehittämiseen, jolloin työskentely kohdistuu niin sanottuihin aineellisiin tai aineettomiin tavoitteisiin. Kehittämistyössä kuitenkin pelkkää ideaa tai keksintöä ei voida pitää innovaationa, vaan innovaatio syntyy silloin,

kun työn tuloksia tai tuotosta on päästy yhteiskunnallisesti hyödyntämään. (Anttila 2007, 11-12.)

Kehittämistyön tuotoksen tulee olla luotu niin, että tuotoksen lopputuloksesta voidaan tunnistaa tavoitellut päämäärät, jotka on kehittämistyön alkuun asetettu. Tuotoksen lopullista muotoa suunniteltaessa tulee huomioida kohde- ja käyttäjäryhmän tarpeet. Tuotosta suunniteltaessa on huomioitava tarkkaan myös se, mitä tuotoksella halutaan viestittää kohde- ja käyttäjäryhmälle. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 51-52.)

Toiminnallisen kehittämistyön tärkeimmät yhdistyvät elementit ovat käytännön toteutus ja raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Myös toiminnallisten opinnäytetöiden tulee täyttää raportoinnin osalta tutkimusviestinnän raamit. Tämä tarkoittaa, että opinnäytetyön raportoinnista tulee ilmetä mitä, miksi ja miten ollaan tehty. Tämä mukaan lukee lisäksi opinnäytetyön prosessin, tulosten sekä johtopäätösten raportoinnin, unohtamatta oman oppimisen ja tuotoksen arviointia. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 9, 65.)

4.2 Kehittämistyön tavoite ja kehittämistehtävä

Kehittämistyömme tavoitteena on edistää maahanmuuttajanaisten tietoisuutta lapsiperheille suunnatuista sosiaalihuollon palveluista, lastensuojelun avohuollon palveluista sekä kolmannen sektorin lapsiperhepalveluista. Tarve kehittämistyölle tuli suoraan toimeksiantajaltamme Opetuskoti Halisesta. Toimeksiantajamme toivoi, että kehittämistyön avulla pystyttäisiin myös hälventämään lastensuojeluun liittyvää stigmaa maahanmuuttajien parissa. Toimeksiantajamme kertoi, että erilaisten perhepalveluiden tarve olisi monilla asiakkailla suuri, mutta niiden piiriin ei hakeuduta pelon vuoksi. Haluamme kehittämistyön avulla madaltaa maahanmuuttajien kynnystä hakeutua tarvitsemiinsa palveluihin. Samalla tavoitteenamme on edistää ja tukea heidän kotoutumistaan Suomeen lisäämällä heidän tietoisuuttaan sosiaalipalveluista, erityisesti lapsiperheiden palveluista.

Jos maahanmuuttajaväestön tietoisuutta Suomen palvelujärjestelmästä sekä viranomaistoiminnasta saadaan lisättyä, pystytään lisäämään heidän sosiaalista hyvinvointiaan. Tavoitteenamme on, että jokainen tuen tarpeessa oleva lapsiperhe, saisi oikea-aikaista ja tarvitsemaansa apua ja tukea. Jos perhe ei tiedä jonkin tukimuodon tai palvelun olemassaolosta ja tarkoituksesta, kuinka he voisivat osata hakeutua niiden pariin?

Kehittämistehtävänämmä oli luoda opas sosiaalihuollon lapsiperhepalveluista sekä lastensuojelun tukitoimista maahanmuuttajanaيسille. Oppaan avulla

maahanmuuttajanaisten sekä heidän perheensä kynnystä hakeutua tarvitsemiensa palveluiden piiriin voidaan madaltaa. Oppaan tarkoituksena on selventää palveluiden sisältöä, jotta he osaisivat hakea tarvitsemaansa palvelua. Opas sisältää myös Turun alueella järjestettävien palveluiden yhteystiedot, jotta yhteydenotosta tehdään perheille mahdollisimman helppoa. Opas selventää sosiaalipalvelujärjestelmää lapsiperheille suunnattujen palveluiden osalta ja se jää Opetuskoti Haliseen jaettavaksi maahanmuuttajanaistille sekä työntekijöille työn tueksi.

4.3 Kehittämismenetelmät

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy käytännön ja teorian keskustelu, jonka kautta etsitään toimivia ratkaisuja (Airaksinen & Vilkkä 2003, 41). Kehittämistyössä voidaan käyttää erilaisia menetelmiä apuna, esimerkiksi tiedonkeruuseen tai kohderyhmän osallistamiseen. Kehittämismenetelmiä käyttämällä voidaan saavuttaa kehittämistyön tavoite. Tiedonkeruu menetelminä voidaan käyttää haastatteluita, kyselyitä sekä havainnointia, joiden avulla pyritään saamaan oleellista tietoa kehittämistyötä varten. Muita käytössä olevia menetelmiä voivat olla muun muassa keskustelua edistävät, osallistavat ja esittävät menetelmät. Keskustelua edistävinä menetelminä voidaan pitää dialogista keskustelua, arvostavaa haastattelua sekä palaverieja ja ryhmätöitä. Osallistavina menetelminä taas asiakasraateja, kokeilevaa toimintaa sekä toiminnallisia menetelmiä. Esittäviä menetelmiä ovat esimerkiksi esitykset, draama ja seinätekniikat. Menetelmät tulee valita tarkoin, sillä ne ovat olennainen osa kehittämistyöprosessia ja sen eri vaiheita. (Salonen ym. 2017, 35.)

Olimme tehneet lyhyen selkokiehisen kyselyn, joka sisälsi kartoituskysymyksiä syksyllä järjestettävää toimintakertaamme varten. Tarkoituksena oli kartoittaa maahanmuuttajanaisten tietämystä ja ymmärrystä toimintakerran suunnittelua varten. Kysely sisälsi kysymykset: ”Onko sinulla aikaisempaa kokemusta lapsiperheiden sosiaalipalveluista?”, ”Mistä palveluista haluaisit kuulla enemmän/lisää?”, ”Mitä ajattelet lastensuojelusta?”. Kyselyn oli tarkoitus toimia yhtenä tiedonkeruumenetelmistä.

Kehittämistyön toimintakertaa ennen teimme tiedonkeruuta sekä tutustuimme erilaisiin kehittämistyössä käytettäviin menetelmiin. Kehittämismenetelmiksi valikoituivat dialoginen keskustelu, ryhmätyöt ja toiminnalliset menetelmät. Pyrimme toimintakerralla osallistamaan maahanmuuttajanaistia, jotta saisimme kartoitettua heidän tietämystään ja

ymmärrystään lapsiperheille suunnatuista palveluista. Näin ollen oppaan sisältö saataisiin vastaamaan mahdollisimman hyvin heidän tuen tarpeitaan.

Toimintakerralla käytimme luomiamme toiminnallisia menetelmiä. Näihin lukeutuivat ryhmätyöt, joita olivat tietovisa sekä sanapeli. Tietovisan tukena käytimme PowerPoint esitystä, joka toimi esittävänä menetelmänä. Olimme luoneet tietovisan PowerPoint alustalle, jotta pystyimme havainnollistamaan kysymyksemme ymmärrettävämmiksi. PowerPoint esitys tuki tietovisassa yhteistä etenemistä sekä keskustelua. Näin saimme maahanmuuttajanaisia osallistumaan helpommin yhteiseen keskusteluun ja pohdintaan.

Tietovisan jälkeen siirryimme sanapeliin, joka toimi tietovisan tavoin toiminnallisena menetelmänä. Olimme luoneet sanapelin, tarkoituksena lisätä avointa ja rentoa keskustelua yhteisen tekemisen rinnalla. Sanapeliä tehtiin pareittain, jotta parit pystyivät tukea toinen toisiaan lukemisessa sekä sanojen ja lauseiden ymmärtämisessä. Pareittain tehtävä toiminta tuki keskustelun syntyä sekä mahdollisti hiljaisempien osallistujien osallisuuden yhteiseen tekemiseen. Sekä tietovisa että sanapeli toimivat samalla tiedonkeruumenetelminä. Saimme niiden avulla kartoitettua maahanmuuttajanaisten tietämystä aihepiireistä sekä toiveista koskien oppaan sisältöä.

Koko toimintakerran ajan pyrimme pitämään dialogista keskustelua yllä, edellä mainittujen menetelmien avulla. Dialogisen keskustelun avulla edistimme luottamuksen syntymistä, jotta maahanmuuttajanaiset uskaltaisivat esittää kysymyksiä matalammalla kynnyksellä sekä osallistua keskusteluun. Kuuntelimme heidän näkemyksiään ja osoitimme mielenkiintoa ja ymmärrystä. Olimme ohjanneet osallistujat istumaan niin, että heillä oli mahdollisuus nähdä toisensa koko toimintakerran ajan. Käytimme dialogista keskustelua menetelmänämme, sillä halusimme osallistaa oppaan kohderyhmää oppaan tuottamiseen asiakaslähtöisesti.

Toimintakerran lopussa keräsimme palautetta toimintakerrasta kirjallisen palautelomakkeen avulla. Palautelomake sisälsi kaksi kysymystä: ”Mitä mieltä olit toimintakerrasta? Saitko uutta tietoa sosiaalipalveluista ja lastensuojelusta?”. Palautelomake oli yksi tiedonkeruumenetelmistämme.

5 KEHITTÄMISPROSESSIN KUVAUS

5.1 Aloitus- ja suunnitteluvaihe

Kehittämispromessimme eteni lineaarisen mallin mukaisesti, joka on useille opinnäyteteille ominainen. Linearisessa mallissa työskentely etenee hyvin suoraviivaisesti. Malli pitää sisällään tavoitteen määrittelyn, suunnittelun, toteutuksen ja prosessin päättämisen sekä arvioinnin. Työskentely etenee siis vaihe vaiheelta eteenpäin, ja on siksi helposti sovellettavissa opinnäytetyöskentelyssä. Malli ei kuitenkaan näytä huomioivan mahdollisia uusia suunnitteluvaiheita tai työskentelyn uudelleen suuntaamista kesken prosessin, jonka takia sitä onkin kritisoitu liian suoraviivaiseksi kehittämistyössä. (Salonen 2013, 14-15.) Kuitenkin, vaikka työskentely etenee suoraviivaisesti eteenpäin, voidaan edellisiin vaiheisiin palata, jolloin kehittämistyö hakee muotoaan koko prosessin ajan. Lineaarisuus käsitteenä viittaa työn logiikkaan, joka on rationaalinen. Työskentelyn vaiheet ovat ennakoitavissa ja harvoin muuttuvia. (Salonen ym. 2017, 52.)

<p>ALOITUSVAIHE & SUUNNITTELUVAIHE</p> <p>MAALISKUU 2019 - ELOKUU 2019</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Toimeksiantosopimus ja tapaaminen toimeksiantajan kanssa - Toimeksiantajan tapaaminen ja yhdessä ideointi maaliskuussa - Lähtökohtien hahmottaminen ja aiheeseen tutustuminen maaliskuussa - Opinnäytetyön suunnitelman teko ja teoreettisen materiaalin kokoaminen maaliskuussa - Suunnitelman lähettäminen toimeksiantajalle huhtikuussa - Opinnäytetyön kehittämistyön teoreettisen viitekehyksen rakentaminen alkoi toukokuussa - Toimeksiantajan tapaaminen toukokuussa ja toimintakerran ideointi - Toimintakerran suunnittelu ja toimintaan liittyvät valmistelut huhti-elokuussa - Toimintakertaa pohjustavan kyselyn laatiminen sekä lähettäminen toimeksiantajalle
<p>TOTEUTUSVAIHE</p> <p>SYYSKUU 2019 - JOULUKUU 2019</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kehittämistyön toimintakerran toteuttaminen asiakasryhmälle syyskuussa - Toimeksiantajan tapaaminen syyskuussa - Asiakasryhmän toiveiden kartoittaminen syyskuussa - Oppaan sisällön rajaaminen ja rakentaminen syys-joulukuussa - Opinnäytetyön kehittämistyön teoreettisen viitekehyksen muokkausta palautteen pohjalta
<p>KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS</p> <p>JOULUKUU 2019 – MAALISKUU 2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Oppaan tekeminen ja lopullisen sisällön ja muodon määrittely joulukuussa - Yhteydenpito toimeksiantajaan sähköpostitse - Opas valmis testattavaksi helmi-maaliskuussa
<p>ARVIOINTIVAIHE</p> <p>MAALISKUU 2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Toimeksiantajan tapaaminen - Oppaan testaaminen asiakasryhmälle ja esittely toimeksiantajalle - Oppaan viimeistely palautteen pohjalta - Raportointi ja pohdinta.
<p>LEVITTÄMINEN</p> <p>MAALISKUU 2020 – HUHTIKUU 2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tuotoksen lähettäminen toimeksiantajalle ja opinnäytetyön julkaisu

Kuvio 1. Opinnäytetyön kehittämispromessin eteneminen.

Opinnäytetyön kehittämisprosessimme alkoi maaliskuussa 2019 toimeksiantosopimuksen allekirjoituksen jälkeen toimeksiannon selkeyttämällä ja tavoitteiden määrittelyllä. Tapasimme toimeksiantajaamme ja tapaamisen pohjalta lähdimme rajaamaan kehittämistyön aihetta. Toimeksiantomme lähti aiheesta: ”lastensuojelu maahanmuuttajanaisille”, ja koimme alkuun hankalaksi löytää opinnäytetyömme punaista lankaa. Aiheina maahanmuuttajat sekä lastensuojelu ovat laaja-alaisia ja moninaisia, emmekä olleet varmoja mistä lähteä liikkeelle. Toimeksiantajamme toi tapaamisella esiin lastensuojeluun liittyvää stigmaa maahanmuuttajanaisten keskuudessa, sekä aiheesta keskustelun vaikeuden. Toimeksiantajamme mukaan monet maahanmuuttajanaiset saattaisivat tarvita lapsiperheiden sosiaalipalveluiden tai lastensuojelun tukea, mutta kynnys avun pyyntöön on korkea. Saimme kehittämistyön toteutukselle vapaat kädet, mutta toiveena oli jonkinlainen maahanmuuttajanaisia osallistava toimintakerta, jonka aikana loisimme keskustelua näiden asioiden ympärille ja kertoisimme faktatietoa. Lisäksi meidän toivottiin luovan konkreettinen tuotos, joka käsittelisi tätä aihepiiriä. Kehittämistehtäväksemme määräytyi oppaan luominen, joka vastaisi toimeksiantajan sekä asiakasryhmän tarpeisiin.

Suunnitteluvaiheessa kehittämistyön tavoitteeksemme muodostui maahanmuuttajanaisten tietoisuuden lisääminen sosiaalipalveluista, sisältäen lastensuojelun, mutta myös sosiaalihuoltolain alaiset lapsiperhepalvelut. Lapsiperheiden sosiaalipalvelut lisättiin aihealueeseen, sillä niiden pariin on matalampi kynnys hakeutua. Lastensuojeluun liittyvää stigmaa voidaan hälventää, kun tietämys ja ymmärrys tukitoimista lisääntyy, eikä tieto perustu ainoastaan kuulopuheisiin ja kertomuksiin huonoista kokemuksista. Oppaan ideointiin pitävän sisällään tietoa palveluista sekä tukitoimista, ja se luotaisiin sopimaan niin työvälineeksi työntekijöille, kuin jaettavaksi kotiin asiakkaille.

Suunnitteluvaiheessa laaditaan opinnäytetyön kirjallinen suunnitelma, sekä mietitään ketkä osallistuvat työn toteuttamiseen (Toikko & Rantanen 2009, 64-65). Tavoitteiden asettamisen jälkeen lähdimme laatimaan opinnäytetyömme kehittämistyön suunnitelmaa. Suunnitelmaa tehdessämme kehittämisprosessin eri vaiheet hahmottuivat ja työskentelyä oli helpompi aikatauluttaa. Myös teoreettisen viitekehyksen rakentaminen alkoi, ja aloimme tutustua ja perehtyä saatavilla olevaan aineistoon. Teoreettista ja ajankohtaista tietoa oli saatavilla kirjallisuuden sekä sähköisen materiaalin muodossa. Teoreettisen viitekehyksen rakentaminen kehittämistyön suunnitelmaan selkeytti työn kokonaisuutta ja toimi viitekehyksenä oppaan kehittämiseen. Suunnitelma sisälsi lisäksi kehittämistyössä käytettävien kehittämismenetelmien valinnan, joiden valinnassa tuli tarkastella niiden vaikutusta kehittämistoimintaan. Kehittämismenetelmät valikoituivat sen

mukaan, että tukisivatko ne toimintakerran toteutusta ja maahanmuuttajanaisten osallistumista toimintaan.

Suunnitteluvaiheessa tapasimme toimeksiantajamme ja kävimme läpi laatimamme kehittämistyön suunnitelman. Toimeksiantajamme oli suunnitelmaan tyytyväinen, ja lähdimme ideoimaan tulevaa toimintakertaa. Keskustelimme asiakasryhmän erityistarpeista liittyen toimintakertaan, ja päätimme tuottaa materiaalin selkokielellä. Toimeksiantajamme myös painotti tarvetta avoimelle keskustelulle sekä maahanmuuttajanaisten osallistamiselle ja aktivoinnille erilaisten toiminnallisten menetelmien kautta. Toimintakerran rakenteen ja sisällön suunnittelu jäi meille, ja saimme jälleen vapaat kädet toteuttaa sen, miten halusimme. Pidimme kevään ajan yhteyttä toimeksiantajaan sähköpostitse, ja sovimme toimintakertaan liittyvistä suunnitelmista. Sovimme toimeksiantajamme kanssa toteuttavamme toimintakerran Opetuskodin kerhohuoneella syyskuussa.

Kävimme toukokuussa sovitusti katsomassa kerhohuoneen, jotta tietäisimme soveltuisiko se suunnittelemaamme toimintaan. Tapaamisella oli tarkoitus myös keskustella paikalla olevien maahanmuuttajanaisten kanssa, ja selvittää olisiko heillä toiveita toimintakertaa varten. Tapaamisemme aikana kukaan naisista ei kuitenkaan sattumoisin ollut paikalla. Katsoimme läpi toimeksiantajamme kanssa tekemämme mainoksen toimintakerrasta, ja jätimme niitä muutaman kappaleen Opetuskodin tiloihin. Mainos sisälsi informaatiota aikataulusta sekä toiminnan teemasta. Mainosta tehdessämme otimme huomioon selkokielen sekä ulkoasun. Mainoksen tuli olla kutsuva, eikä se saanut herättää kielteisiä ajatuksia tai pelkoa. Olimme päättäneet yhdessä toimeksiantajan kanssa olla mainitsematta sanaa ”lastensuojelu”, sillä se olisi voinut karsia osallistujia. Otsikoimme mainoksen: ”Palvelut perheen tueksi”, ja tämä toisaalta suuntasi myös toimintakerran sisältöä sosiaalihuoltolain alaisiin lapsiperhepalveluihin sekä lastensuojelun avohuoltoon. Mainoksessa ilmoitettiin myös toimintakerran kesto, paikka, aika, järjestäjät sekä tarjolla oleva pieni purtava ja juotava.

Mielestämme oli tärkeää toteuttaa toimintakerta asiakaslähtöisesti ja osallistujien tarpeiden mukaisesti. Toimintakerta sovittiin toteutettavaksi syyskuussa, jotta kerkeäisimme rakentamaan teoriapohjaa sekä kartoittamaan osallistujien tietämystä toimintakerran aihealueisiin liittyen. Teimme lyhyen selkokiellisen kyselyn, jonka avulla oli tarkoitus kerätä tietoa maahanmuuttajanaisten tietämyksestä lastensuojeluun ja perhepalveluihin liittyen. Sovimme toimeksiantajamme kanssa, että he haastattelisivat naisia ennen kesää. Päädyimme tähän siksi, että toimeksiantajamme piti tätä hyvänä ratkaisuna. Syynä oli eritoten se, että emme tunteneet entuudestaan naisia, jolloin heidän kynnys aiheista

keskusteluun olisi ollut luultavasti korkeampi. Sovimme, että toimeksiantaja kerää vastaukset ja lähettää materiaalin meille ennen kesää. Kyselyn vastaukset jäivät jostain syystä uupumaan, mikä vei toiminnasta asiakaslähtöisyyttä, eikä suunnittelussa voitu ottaa huomioon esimerkiksi suomen kielen taitoa, tietämystä ja ymmärrystä sosiaalipalveluista. Kyselyn vastausten avulla olisimme voineet rakentaa ja suunnitella toimintakerran asiakaslähtöisemmäksi ja maahanmuuttajanaisten tietotasoista lähtien. Nyt toimintakerran sisältö rakentui ainoastaan teorian sekä siitä rakennettujen näkemystemme varaan.

5.2 Toteutusvaihe

Kehittämistyön prosessi eteni suunnitteluvaiheesta toteutukseen. Toteutusvaiheen kohdalla koko projekti usein elää ja muuttuu jonkin verran. Tämä tarkoittaa, että myös suunnitelmaa joudutaan muuttamaan, tai ainakin täydentämään. Toteutusvaihe pitää sisällään myös kehitystyön tuotoksen valmistamisen, tässä tapauksessa oppaan työstämisen. (Toikko & Rantanen 2009, 65.)

Toteutusvaiheen yhteistyö ja yhteydenpito toimeksiantajan kanssa oli vähäisempää. Tapasimme syyskuussa kerran, ja muuten yhteydenpito tapahtui sähköpostin välityksellä loppuvuoden. Tapaamisemme toteutui syyskuussa, kun kävimme pitämässä maahanmuuttajanaisten toimintakerran Opetuskodin tiloissa.

Toimintakerta kesti 1,5 tuntia, ja siihen osallistui yhdeksän vapaaehtoista maahanmuuttajanaista. Odotimme noin 20 osallistujaa, mutta olimme varautuneet myös vähempään osallistujamäärään. Emme myöskään tienneet etukäteen, kuinka hyvin osallistujat puhuisivat suomea, joten olimme tuottaneet materiaalit mahdollisimman selkokielisiksi ja ymmärrettäviksi. Toimintakerran aihe oli suunniteltu erityisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimien sekä sosiaalihuoltolain alaisten lapsiperhepalvelujen ympärille, mutta käsitelimme myös kolmannen sektorin toimintaa Turun alueella. Painotimme asiakkaiden sekä heidän perheidensä mahdollisuutta hakeutua matalallakin kynnyksellä tuen ja palveluiden piiriin. Pyrimme myös rikkomaan mahdollisia lastensuojelusta muodostuneita ennakkoluuloja sekä pelkoja. Kannustimme osallistujia avoimeen keskusteluun ja kysymysten esittämiseen. Toimintakerta rakentui toiminnallisten menetelmien ympärille, jotka kannustivat osallistumaan sekä keskustelemaan. Pidimme itse koko ajan keskustelua yllä ja esitimme osallistujille kysymyksiä.

Toiminnallisina menetelminä toimivat tietovisa sekä sanapeli. Tietovisa heijastettiin videotykillä seinälle, ja osallistujat istuivat pareittain pöydissä. Tarkoitus oli vastata omaan paperiin, mutta vierustoveri oli tarvittaessa apuna vieressä, jos kysymystä ei ymmärtänyt. Ajattelimme myös, että vierustoverin kanssa voisi syntyä enemmän keskustelua, kuin silloin, jos osallistujat olisivat istuneet yksin. Tietovisa koostui yhdeksästä kysymyksestä, joissa kaikissa oli A,B,C -vastausvaihtoehdot. Kysymykset liittyivät lastenhoitoon, lastensuojeluun, lapsiperhepalveluihin sekä näiden palveluiden tavoitteisiin. Kysymykset sekä vastausvaihtoehdot olimme muotoilleet mahdollisimman lyhyiksi ja selkokielisiksi. Tietovisassa edettiin kysymys kysymykseltä yhdessä miettien mahdollisia vastausvaihtoehtoja. Loppuun paljastimme aina oikean vastauksen ja keskustelimme, miksi asia on näin. Tietovisan viimeinen kysymys oli: ”Mistä haluaisit saada lisää tietoa?”, ja vastausvaihtoehtoja oli listattu kysymyksen alle helpottamaan osallistujien toiveiden ilmaisua. Osallistujat kirjoittivat toiveitaan kirjallisesti tietovisan vastauslomakkeen kääntöpuolelle. Sanapelin tarkoituksena oli selventää eri sosiaalipalveluiden sisältöjä selkokielellä, ja sitä pelattiin pareittain. Pelissä yhdistettiin palvelunimikkeitä sekä niiden kuvauksia. Tarkoituksena oli ymmärtää, mikä palvelu sisältää minkäkin laista toimintaa tai tukea. Keskustelimme ja pohdimme vaihtoehtoja yhdessä, ja kävimme lopuksi oikeat vastaukset läpi.

Keskustelun ja toiminnan ohjaus onnistui hyvin käytettyjen menetelmien avulla. Power-Pointin tietovisa sekä sanapeli pitivät osallistujia onnistuneesti mukana ja kiinnostuneina koko toimintakerran ajan. Lisäksi onnistuimme osallistamaan naisia keskusteluun, ja kysymyksiä tuli muun muassa huostaanotosta, lastensuojelun asiakkuudesta, sosiaalihuollon ja lastensuojelun tukimuotojen eroavaisuuksista, sekä Turun ensi- ja turvakodin toiminnasta.

Toimintakerran lopussa keräsimme maahanmuuttajalaisilta palautetta toimintakerrasta ja toiveita liittyen oppaan sisältöön. Palautteet ja toiveet keräsimme kirjallisesti ja anonyymisti. Palautteiden perusteella suurin osa osallistujista koki saaneensa uutta tietoa sosiaalipalveluista sekä lastensuojelusta. Palautteeksi saimme myös, että opetusmenetelmä oli hyvä ja mielenkiintoinen. Yhdessä palautteista kerrottiin myös saamansa tiedon olevan hyödyllistä, vaikkakin käsittelemiämme asioita oli ollut vaikea ymmärtää. Saimme myös palautetta selkeästä asioiden esittämisestä ja selittämisestä. Toiveissa toivottiin, että opas sisältäisi tietoa palveluihin hakeutumisesta, lapsiperhepalveluista, perhetyöstä, lastensuojelun avohuollon palveluista sekä huostaanotosta. Toimintakerran päätyttyä

tarjosimme osallistujille kahvit sekä mahdollisuuden jäädä keskustelemaan mieleen jääneistä asioista. Muutama osallistujista jäi keskustelemaan luottamuksellisesti.

Kävimme palautteet sekä toiveet läpi, ja kartoitimme syksyn aikana oppaan rakennetta sekä sisältöä tekemämme tiedonkeruun pohjalta. Mielestämme oli tärkeää, että oppaan sisältö tulisi vastaamaan niin toimeksiantajan kuin asiakkaidenkin toiveita ja tarpeita. Kuten Toikko ja Rantanen (2009) määrittelevät, kehittämistyö vaatii käytännön toiminnan lisäksi analyyttistä erittelyä ja pohdintaa. Kehittämistyössämme tämä tarkoitti kehitettävään asiaan tutustumista ja sen kokeilua kehittämistyön ympäristössä, sekä tarkastelua analyyttisestä näkökulmasta. (Toikko & Rantanen 2009, 165-166.) Opasta laatiessamme analysoimme ja refleктоimme toimintakerralla tekemiämme havaintoja ja muistiinpanoja. Mietimme toimintakerralla ilmi tulleita asioita, liittyen osallistujien tietämättömyyteen ja toisaalta myös jo tiedossa olevaan tietoon. Kävimme läpi toimeksiantajamme osoittamia toiveita ja sovittuja suuntaviivoja oppaalle. Suuntasimme näiden pohjalta myös tiedonkeruutamme liittyen teoriapohjaan. Prosessin toimintavaiheen aikana opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys jatkoi muovautumistaan ja sen rakennetta muutettiin pyytämämme palautteen pohjalta muutamaan kertaan.

5.3 Kehittämistyön tuotoksen synty

Opas haki muotoaan ja palasimme useasti palautteisiin ja esille nostettuihin tarpeisiin. Tammikuun ja helmikuun aikana saimme oppaan ensimmäisen version valmiiksi. Oppaaseen tehtiin lisäyksiä vielä helmikuun aikana, jolloin se saavutti lopullisen rakenteensa ja muotonsa. Oppaan keskeisiksi teemoiksi nousivat sosiaalihuoltolain alaiset lapsiperhepalvelut sekä kolmannen sektorin lapsiperheiden palveluja tuottavat toimijat, kohdennettuna Turun alueeseen. Nämä teemat vastaavat kehittämistyömme tavoitteisiin sekä tarpeeseen. Oppaaseen koottiin Turun alueen palveluita sekä toimijoita, sillä opas tehtiin Turun alueella toimivalle yhdistykselle sekä heidän asiakasryhmälleen. Lisäksi oppaaseen haluttiin sisällyttää tietoa lastensuojelusta, joka muotoutui sanastoksi oppaan viimeisille sivuille.

Oppaan teossa huomioitiin myös visuaalisuus, joka mahdollistui käyttämämme Canva-kuvankäsittelyohjelman avulla. Oppaan ulkoasun tehtävänä on herättää lukijan kiinnostus, luettavan sisällön lisäksi. Ulkoasun herättäessä lukijassa tunteita, syntyy emotionaalinen kiinnostus luettavaa sisältöä kohtaan. Emotionaalinen kiinnostus syntyy tietokiinnostusta helpommin, ja tämän vuoksi onnistunut ulkoasu on tärkeä. (Selkokeskus 2017.)

Saatuamme oppaan helmikuussa valmiiksi, otimme toimeksiantajaamme yhteyttä ja sovimme tapaamisen. Tapasimme toimeksiantajaamme heti maaliskuun alussa, jolloin esittelimme oppaan ja pyysimme palautetta. Saimme toimeksiantajaltamme hyviä kehitysideoita sekä huomioita oppaan parantelemiseksi. Kehitysideoita saimme liittyen selkokielisyyteen sekä sanaston sisältöön. Keskustelimme ja suunnittelimme yhdessä, miten opasta seuraavaksi kehitämme ja parantelemme. Toiveena oli, että tekisimme muutaman lisäyksen sanastoon, ja muokkaisimme tekstiä selkokielisemmäksi erityisesti sanaston osalta. Toimeksiantajamme oli hyvin tyytyväinen oppaan ulkoasuun ja sisältöön muilta osin.

Tapaamisen jälkeen teimme sovittuja muutoksia palautteen pohjalta, ja lähetimme oppaan toimeksiantajalle. Sovimme toimeksiantajamme kanssa heidän testauttavan opasta Opetuskodin asiakkaille, jotta varmistuisimme oppaan toimivuudesta työntekijöille sekä soveltuvuudesta kohderyhmälle. Oppaan testaamisen avulla olisimme varmistuneet siitä, että opas vastaa työntekijöiden sekä asiakkaiden tarpeisiin. Palautetta ei oppaasta kuitenkaan saatu opinnäytetyömme aikataulumme puitteissa, joten asiakkaiden palaute jäi uupumaan.

Kehittämistyönä teetetyin oppaan lopullinen versio vastaa saamamme palautteen perusteella toimeksiantajan sekä heidän asiakasryhmänsä tarpeisiin. Toimeksiantajamme mukaan opas on selkeä ja visuaalisesti miellyttävä, sekä sopisi käytettäväksi myös Sateenkaari Koto ry:n päiväkodeissa. Oppaassa kerrotaan lapsiperheiden sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta, kasvatus- ja perheneuvonnasta, lapsiperheiden kotipalvelusta, sosiaalipäivystyksestä sekä Turun ensi- ja turvakodin toiminnasta. Näiden lisäksi opas sisältää tietoa kolmannen sektorin tarjoamista matalan kynnyksen palveluista Turun alueella. Oppaaseen valikoimme neljä lapsiperheiden kohtaamispaikkaa, joissa tarjotaan monenlaista palvelua ja tukea lapsiperheille. Näitä ovat Torin Kulma, Mannerheimin lastensuojeluliiton Perhekahvila, Me-talo sekä Opetuskoti Halinen. Näiden lisäksi oppaassa on esitelty Linkki-toiminta sekä Perhetalo Heideken. Oppaassa on mainittuna jokaisen palvelun sekä toimijan yhteystiedot, jotta yhteydenotto olisi helppoa. Oppaassa selvennetään myös lastensuojelun tarkoitusta asiakasryhmän sekä toimeksiantajan toiveiden mukaisesti. Loppuun on koottu sanasto, joka selventää seuraavia keskeisiä termejä ja lastensuojelun tukitoimia: perhetyö, sosiaalitoimi, sosiaalipalvelu, sosiaalipäivystys, lastensuojeluilmoitus, lastensuojelu, sijaishuolto, huostaanotto ja lastenkoti.

Oppaan sisällössä ja tekstin muodossa otettiin huomioon erityisesti kohderyhmä. Oppaan tarkoituksena oli tiedon lisäämisen lisäksi myös madaltaa

maahanmuuttajaperheiden kynnystä palveluihin hakeutumisessa. Tämän vuoksi oppaan palveluiden kuvauksissa on pyritty tuomaan esille sitä, että palvelut tarjoavat tukea sekä apua perheen kohtaamiin tilanteisiin ja haasteisiin. Kokemuksemme oppaan kohderyhmän kanssa työskentelystä toimintakerran aikana, auttoi oppaan sisällön sekä tekstin muodon luomisessa heille soveltuvaksi.

Kohderyhmän vaihtelevan suomen kielen osaamisen vuoksi, opas on laadittu mahdollisimman selkokielellä. Selkokieli on yleiskieltä helpompaa suomea, jossa kielen rakennetta ja sisältöä on muokattu yleiskieltä ymmärrettävämmäksi. Selkokieli on yleisesti suunnattu ihmisille, joiden on vaikeaa ymmärtää tai lukea yleiskieltä. Vaikeuteen ymmärtää tai lukea voi olla monia eri syitä, mutta esimerkiksi maahanmuuttajille se tuottaa usein heikon suomen kielen osaamisen takia haasteita. Abstrakteja ilmaisuja pyritään muuttamaan konkreettisiksi, sekä tekstin ulkoasua helpommin hahmotettavaksi. Selkokielen on tarkoitus auttaa lukijaa tiedon saamisessa, lukemisessa, itsensä ilmaisemisessa sekä osallistumisessa. Jokaisella ihmisellä tulee olla oikeus ymmärrettävään tietoon, sillä se on itsenäisen elämän ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen perusedellytys. (Selkokeskus 2018.)

Opas toimitettiin toimeksiantajalle sähköisessä muodossa, josta he voivat tulostaa sen vihkosen muotoon. Oppaan on tarkoitus olla työväline Opetuskodin työntekijöiden ja asiakkaiden välisissä kohtaamisissa sekä keskusteluissa. Oppaita voi tulostaa useampia-kin, jolloin niitä voidaan halutessaan antaa asiakkaille myös mukaan. Opas voi toimia hyvänä keskustelun avaajana ja helpottaa asioista puhumista. Jos esimerkiksi pelon tai ennakkoluulojen takia keskustelu asiakkaan kanssa on vaikeaa, voidaan opas antaa asiakkaalle mukaan, ja näin mahdollistaa tiedon anto. Opas voi toimia työtä tukevana välineenä niin kokeneille kuin uusillekin työntekijöille Opetuskoti Halisessa.

6 POHDINTA JA ARVIOINTI

6.1 Kehittämistyön tuotoksen arviointi

Toivoimme kehittämistyön prosessin alusta asti, että opinnäytetyömme olisi aidosti hyödyksi toimeksiantajalle. Kuten Toikko ja Rantanen (2009, 159) sanovat, kehittämistoiminta on merkityksetöntä, jos sen tuotoksena ei synny mitään käyttökelpoista. Kehittämistyömme kehittämistehtävänä oli luoda opas, joka sisältää tietoa sosiaalipalveluista ja -tukimuodoista lapsiperheille. Aihe oltiin aluksi rajattu koskemaan ainoastaan lastensuojelua, mutta siihen lisättiin toimeksiantajan kanssa yhteisesti sovittuna myös sosiaalihuoltolain alaiset lapsiperhepalvelut sekä kolmannen sektorin toiminta Turun alueella. Kehittämistyön tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajaperheiden tietoisuutta sosiaalipalveluista, sekä madaltaa heidän kynnystään hakea tarvittaessa apua. Oppaasta saamamme palaute toimeksiantajalta vakuutti meidät oppaan hyödyllisyydestä. Tarkoituksemme oli testauttaa opas kohderyhmällä, mutta meistä riippumattomista syistä palautetta ei saatu kerättyä.

Opetuskodin asiakkaiden tilanteet, tuen tarpeet sekä tietämys sosiaalipalveluista poikkeavat paljon toisistaan. Opas ei pidä sisällään tietoa kaikista lapsiperheille suunnatuista sosiaalipalveluista ja tukitoimista, eikä se vastaa varmasti kaikkien maahanmuuttajaperheiden tuen tarpeisiin. Oppaaseen on pyritty kokoamaan yleisimmät ja matalimman kynnyksen palvelut, joiden kautta saa tarvittaessa muutakin tukea ja ohjausta toisiin palveluihin. Uskomme oppaasta olevan paljon hyötyä työntekijöille sekä heidän asiakkailleen. Työntekijä saa oppaasta välineen työnsä tueksi, ja se nopeuttaa tiedon etsimistä. Opas sisältää palvelukuvausten lisäksi niiden yhteystiedot, ja tämä helpottaa asiakkaiden ohjaamista palveluiden piiriin. Kääntöpuolena voidaan kuitenkin nähdä se, että opas sisältää tämän hetkiset ajantasaiset palveluiden tiedot sekä yhteystiedot. Ajan kuluessa tiedot saattavat vanhentua, mikä edellyttää työntekijöiltä valppautta ja oppaan päivittämistä ajantasaiseksi.

Kehittämistyömme tavoitteet voidaan nähdä osittain kauaskantoisina. Tavoittelimme työllämme maahanmuuttajanaisten tietoisuuden edistämistä lapsiperheiden sosiaalipalveluista sekä lastensuojeluun liittyvän stigman ja ennakkoluulojen hälventämistä. Toimintakerralla pääsimme keskustelemaan näistä palveluista ja tukitoimista, sekä herättämään ajatuksia osallistujissa. Tietoa antamalla ei voida kuitenkaan olettaa tiedon

täydellistä omaksumista ja ymmärtämistä, jos suomen kielen osaaminen on vielä heikkoa. Toisena haasteena voidaan nähdä osallistuneiden maahanmuuttajanaisten kohteliaisuus, jonka myös toimeksiantajamme toi esiin. Naiset eivät välttämättä uskalla kyseenalaistaa tai kysyä, jos eivät jotain asiaa ymmärrä. Usein vastaus palautteisiinkin on ”hyvää”, kuten meidän toimintakerrallamme. Olemme kuitenkin vakuuttuneita toimintakerran aikana käytyjen keskustelujen perusteella, että ainakin osa annetusta tiedosta ymmärrettiin. Kauaskantoisempaa tavoitteena voidaan pitää erityisesti stigman ja ennakkoluulojen hälventämistä. Emme usko, että syvälle juurtuneisiin ennakkoluuluihin sekä pelkoihin voidaan pureutua ja niihin vaikuttaa yhden toimintakerran avulla. Työskentelyn tulee olla pitkäjänteistä ja tavoitteellista. Uskomme kuitenkin, että oppaan avulla työntekijät voivat jatkaa tiedon jakamista sekä ennakkoluulojen hälventämistä maahanmuuttajanaisten keskuudessa. Kehittämistyömme tuotoksesta on varmasti hyötyä tulevaisuudessa, niin toimeksiantajalle kuin kohderyhmälle. Koemme oppaan vastaavan omiin sekä toimeksiantajamme tavoitteisiin. Maahanmuutto on jatkuvaa, ja on tämän vuoksi tärkeää kehittää uusia työvälineitä, joilla pystytään vastaamaan maahanmuuttajaväestön sekä heidän parissa työskentelevien ammattilaisten tarpeisiin.

6.2 Opinnäytetyön prosessin arviointi

Opinnäytetyön prosessi on ollut hyvin opettavainen ja mielenkiintoinen. Koko prosessi on ollut pitkä ja kesti kokonaisuudessaan vuoden. Toimeksiantomme oli alkuun hyvin laaja ja pirstaleinen, jonka takia opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa punaisen langan löytämisessä ja aiheen rajaamisessa kesti melko kauan. Tämä hidasti prosessin etene mistä ja synnytti epävarmuuden tunnetta kehittämistyön onnistumisesta. Teoreettista viitekehystä rajattiin ja uudelleen muotoiltiin oikeastaan koko prosessin ajan, melkein siihen asti, kunnes kehittämistyön tuotos oli täysin valmis.

Toimeksiantomme laajuuden vuoksi saimme kuitenkin mahdollisuuden toteuttaa kehittämistyön juuri niin ja siitä näkökulmasta kuin halusimme. Koemme, että tämä kuitenkin karsi tuen määrää prosessin aikana. Erityisen vaikeaa oli hahmottaa raameja kehittämistyölle, sillä lähdimme laatimaan suunnitelmaa aiheella ”Lastensuojelu maahanmuuttajanaيسille”. Lastensuojelun ollen kuitenkin lapsen sekä perheen tukitoimi, emme kokee neet luontevaksi kohdentaa kehittämistyön tuotosta ainoastaan maahanmuuttajanaيسille. Tästä syntyikin ajatus lapsiperheistä. Lisäksi toimeksiantajaltamme saadun taustatiedon perusteella, perhepalveluiden tai lastensuojelun piiriin ei uskalleta hakeutua stigman tai

kuultujen negatiivisten kokemusten takia. Tarkoituksena oli siis lähteä miettimään, miten voimme madaltaa heidän kynnystään pyytää apua. Näimme sosiaalihuollon alaisten lapsiperhepalveluiden sekä ennaltaehkäisevien tukitoimien olevan avainasemassa, sillä ne eivät edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Lisäksi päätimme lastensuojelun tukitoimissa painottaa avohuollon tukitoimia, niiden ollen ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Perheille pyritään siis yhteiskunnassamme järjestämään ja tarjoamaan paljon muita tukitoimia ja -muotoja ennen mahdollista huostaanottoa ja sijaishuoltoa.

Lähdimme pohtimaan maahanmuuttajia omana asiakasryhmänä, ja näimme teoriaan syvennyttyämme kotouttamisen onnistumisen olevan olennainen osa opinnäytetyötämme. Lisäksi toimeksiantomme tuli yhdistykseltä, joka työskentelee kotoutumisvaiheessa olevien maahanmuuttajanaisten parissa. Näkemyksemme on, että moni maahanmuuttajaperhe tarvitsee sosiaalipalveluja kotoutumisvaiheessa, jotta integraatio mahdollistuisi. Erityisesti perheet tarvitsisivat monesti sosiaalihuoltolain alaisia lapsiperhepalveluja, jolloin kotoutumisvaiheessa tiedonanto sekä sosiaalipalvelujärjestelmästä kertominen, toimivat avainroolissa. Tästä syystä koimme maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen olevan yksi olennainen osa opinnäytetyötämme. Tämän jälkeen opinnäytetyön työstäminen tuntui selkeämmältä sekä tavoitteellisemmalta.

Kehittämistyön kirjoitusprosessi eteni suunnitelman mukaisesti, vaikkei kuitenkaan aivan suunniteltua aikataulua noudattaen. Kirjoitusprosessi pysyi kaikesta huolimatta melko hyvin kokoajan käynnissä, eikä katkennut pitkiksi ajoiksi, jolloin työn pariin olisi voinut olla hankalampaa palata. Kaiken kaikkiaan olemme hyvin tyytyväisiä opinnäytetyön teoriaosuuteen, sillä olemme saaneet rajattua aihealueet vastaamaan toimeksiannon tavoitteita laajasta toimeksiannosta huolimatta. Saimme mielestämme luotua opinnäytetyöstä selkeän ja kokonaisvaltaisen kokonaisuuden.

Haasteita opinnäytetyöprosessissa aiheuttivat myös näkemuserot opinnäytetyömme ohjaavan opettajan kanssa. Näkemyksemme erosivat teoreettisen viitekehyksen muotoilussa ja sisällössä melkein koko prosessimme ajan. Pyrimme olemaan aktiivisesti yhteistyössä pyytämällä palautetta prosessin eri vaiheiden aikana, mutta koemme, että koululta saamamme tuki ei aivan vastannut odotuksiamme. Olemme kuitenkin tyytyväisiä saamaamme palautteeseen siltä osin, että se haastoi tarkastelemaan jo syntyneitä näkemyksiämme ja mielipiteitämme. Olisimme kuitenkin toivoneet yhdessä ideointia ja keskustelua, joka olisi mahdollistanut sekä tukenut enemmän oman työskentelymme reflektointia sekä uudelleen ohjaamista.

Opinnäytetyöprosessimme eri vaiheissa olemme olleet yhteydessä myös toimeksiantajamme ja pyytäneet palautetta. Yhteydenpito ja tuki jäi kuitenkin vähemmälle toimeksiantajamme taholta. Tosin koemme, että olisimme itsekin voineet olla aktiivisempia toimeksiantajan suuntaan. Olemme kuitenkin hyvin tyytyväisiä yhteistyöhöemme toimeksiantajamme kanssa.

Tätä opinnäytetyötä työstettiin parityönä koko prosessin ajan. Yhteistyö sujui hyvin, siitäkin huolimatta, että asuimme eri paikkakunnilla. Molemmat koimme, että yhteistyömme oli tiivistä ja tasavertaista sekä sujuvaa. Työskentelyn aikataulutus oli koko prosessin ajan helppoa ja selkeää molemmille osapuolille. Siitäkin huolimatta, että näkemyksemme erosivat ohjaavan opettajamme kanssa, oli meillä kuitenkin koko prosessin ajan yhteinen näkemys kehittämistyöstämme ja sen tavoitteista. Lisäksi olemme yhdessä aktiivisesti keskustelleet, arvioineet ja uudelleen suunnanneet työskentelyämme koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Olemme kaikin puolin tyytyväisiä opinnäytetyömme prosessiin ja sen kokonaisuuteen. Opinnäytetyömme kehittämistyön tuotos vastaa selkeästi omia tavoitteitamme sekä kohderyhmän ja toimeksiantajan tarpeita. Prosessi kokonaisuudessaan kaikista haasteistaan huolimatta, oli hyvin onnistunut ja opettavainen.

”Lopullinen opinnäytetyön toteutustapa on perusteltu kompromissi omien resurssien, toimeksiantajan toiveiden, kohderyhmän tarpeiden ja oppilaitoksen opinnäytetöitä koskevien vaatimusten välillä” (Airaksinen & Vilkkä 2003, 57-58).

6.3 Ammatillinen kasvu

Koemme kasvaneemme sosiaalialan ammattilaisina opinnäytetyön ohella. Olemme päässeet syventymään intensiivisesti opinnäytetyömme aiheisiin eri lähteiden kautta, mikä on kerryttänyt ammatillista tietopohjaa ja tätä kautta osaamistamme. Lisäksi muuttuvia tilanteita ja haasteita kohdatessamme, olemme löytäneet ratkaisuja sekä keinoja, jotka ovat sopineet kaikille osapuolille. Myös yhteistyötaitomme eri toimijoiden välillä on kehittynyt, josta koemme tulevaisuudessa olevan hyötyä, sillä sosionomi tarvitsee työssään kompromissikykyä sekä yhteistyötaitoja eri yhteistyötahojen välillä.

Ammatillisesti olemme kehittyneet paljon, ja koemme ammatti-identiteettimme vahvistuneen. Tiedostamme ammatillisen kasvun olevan jatkuvaa oppimisprosessia, joka vaatii vahvaa itsereflektiota. Opinnäytetyön tekeminen on haastanut meitä miettimään ja

pohtimaan omaa osaamistamme sekä tekemistämme. Se, että meitä on ollut kaksi, on mahdollistanut ajatusten peilaamisen sekä palautteen annon ja vastaanottamisen. Opasta rakentaessa pääsimme perehtymään sosiaalihuollon palvelujärjestelmään syvemmin kuin koskaan, ja siitä on varmasti hyötyä tulevaisuudessa muun muassa palveluohjauksessa asiakkaita. Valmiudet kohdata tulevaisuudessa maahanmuuttajataustaisia asiakkaita ja -perheitä, on vahvistunut. Olemme huomattavasti kyvykkäämpiä ymmärtämään ja huomioimaan kulttuurillisia sekä muita vaikuttajia maahanmuuttajien parissa työskenneltäessä. Myös lapsiperheitä kohdatessa, kynnyksemme palveluohjaukseen tai tiedon antamiseen on madaltunut, sillä olemme tietoisempia lapsiperheiden tukimuodoista, palveluista ja niihin liittyvistä prosesseista. Lisäksi opinnäytetyötä kirjoittaessa kirjallinen ilmaisutaitomme on kehittynyt huomattavasti.

Koemme, että opinnäytetyömme on haastanut meitä eettiseen ajatteluun sekä ammatietiikan osaamisen syventymiseen. Kehittämistyömme tukee väestön tasavertaisuutta, helpottaessa maahanmuuttajaväestön hakeutumista palveluiden piiriin niitä tarvitseensa. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön prosessi on vaihe vaiheelta palauttanut meitä pohtimaan sosiaalialan eettisiä lähtökohtia ja sosiaalialan ammattilaisen osaamista. Kehittämistyön tuotoksen luominen tukee ammattieettisten periaatteiden mukaisesti sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Tätä kautta kykymme eettiseen pohdintaan on vahvistunut.

Haluamme loppuun kiittää yhteistyökumppanimme toiminutta Opetuskoti Halisen yhteyshenkilöä sekä ohjaavaa opettajaamme Turun ammattikorkeakoulusta.

LÄHTEET

- Airaksinen, T. & Vilka, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.
- Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. 2013. Olemme muuttaneet – ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto.
- Anis, M. 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.
- Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Tampere: AKATIIMI Oy.
- Back, E. 2014. Vähemmistöt Suomessa. Puheet, politiikka ja sopeuttaminen. Helsinki: Books on Demand GmbH.
- Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimessä. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Berg, K. 2012. Insha Allah – sosiaalityötä pakolaisasiakkaiden kanssa. Teoksessa Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. (toim.) Sosiaalityön haasteet – tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Berg-Toroi, H. 2012. Lastensuojelun ja koulun yhteistyö. Teoksessa Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. (toim.) Sosiaalityön haasteet – tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ekholm, E. & Katisko, M. 2012. Yhteiselo metropolissa: kokemuksia sovittelusta ja näkökulmia lastensuojeluun. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Fingerroosin säätiö. N.d. Me-talo. Viitattu 11.12.2019. <https://fingerroos.net/toiminta/me-talo>
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Hellsten, T. 2005. Kun elämä muuttuu. Maahanmuuttajan arkea Suomessa. Vantaa: Dark oy.
- Hyvärinen, S. 2018. Sosiaalihuolto, lastensuojelu ja perheiden tuki. Duodecim Terveyskirjasto. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 2.10.2019. <https://www.kaypahoito.fi/>
- Hyvönen, H. ”Koti on Suomessa mutta kotimaa on Viro”: Suomessa asuvien virolaisäitien transnationaaliset sosiaaliset tilat. Naiset maahanmuuttajina ja äiteinä. Teoksessa Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Ikonen, Leeni. 2013. Salassa pidettävä – suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa? Paino Julkaisuapu.
- InfoFinland-www-sivut. 2019. Viitattu 11.2.2020. <https://www.infofinland.fi/fi/etusivu>
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kaljone, P. & Matinheikki-Kokko, K. (toim.) 2011. Osallistava monikulttuurinen sosiaaliohjaus. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Viitattu 27.1.2020. https://www.metropolia.fi/fi/leadadmin/user_upload/TK/Julkaisut/pdf/2011_Kaljone_Matinheikki_kokko_Osallistava_monikulttuurinen_sosiaaliohjaus_TAITO2.pdf

Kalliomaa-Puha, L. & Tuovinen, A-K. 2017. Sosiaaliturvan rajoilla. Kirjoituksia kansainvälisestä sosiaalioikeudesta. Helsinki: Kela.

Kotouttaminen.fi -www-sivut. N.d. Kotoutumista edistävät toimenpiteet. Viitattu 11.2.2020. <https://kotouttaminen.fi/kotoutumista-edistavat-toimenpiteet>

Laki kotoutumisen edistämisestä. 2010. L 30.12.2010/1386 muutoksineen.

Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417 muutoksineen.

Lastensuojelun keskusliitto. N.d. Lastensuojelu- ja sosiaalipalvelut. Viitattu 3.1.2020. <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/>

Linkki. N.d. Me. Viitattu 10.12.2019. <https://linkkitoiminta.fi/me/>

Maahanmuuttovirasto. N.d. Suomeen valitut ja Suomeen saapuneet kiintiöpakolaiset. Tilastot. Viitattu 19.12.2019. <https://migri.fi/kiintiopakolaistilastot>

Mahkonen, S. 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.

Malin, M. & Anis, M. 2013. Maahanmuuttajat hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2018. Toiminta lapsiperheille. Viitattu 10.12.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/toiminta-lapsiperheille/>

Me-säätiö. N.d. Me-talo Turku. Viitattu 11.12.2019. <https://www.mesaatio.fi/me-talo/me-talo-turku/>

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki.

Palola, E. & Parpo, A. 2011. Kunnallista sopeutumisen sosiaalipolitiikkaa. Teoksessa Elina Palola & Vappu Karjalainen (toim.): Sosiaalipolitiikka. Hukassa vai uuden jäljillä? Helsinki: THL, 47-78.

Peltola, M. 2014. Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 147. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Pohjola, A. 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Puonti, A. Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Rapo, M. 2012. Suomi ilman maahanmuuttajia. Tilastokeskuksen julkaisuja. Viitattu 20.11.2019 https://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_008.html?s=0#1

Räty, Minttu. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Viitattu 5.1.2020. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Salonen, K. Eloranta, S. Hautala, T. Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulussa. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Sateenkaari Koto. N.d. Opetuskodit. Viitattu 11.12.2019. <https://www.sateenkaarikoto.fi/yhdistys/opetuskodit/>

Selkokeskus. 2017. Selkokuva. Viitattu 6.2.2020. <https://selkokeskus.fi/>

Selkokeskus. 2018. Selkokieli. Viitattu 6.2.2020. <https://selkokeskus.fi/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5. Viitattu 3.1.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

Sosiaalihuoltolaki. 2014. L 30.12.2014/1301 muutoksineen.

Sulonen, J. 2012. Lapsiperheiden osallisuus ja moniammatillinen yhteistyö lastensuojelun avo-työssä. AMK-opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.10.2019. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50760/Sulonen_Johanna.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Sutela, H. & Larja, L. 2015. Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhe-
syistä. Tilastokeskuksen julkaisuja. Viitattu 19.12.2019. https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html

Suurpää, L. 2002. Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitse-
vaisuudesta ja rasismista. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 28. Hel-
sinki: Nuorisotutkimusseura.

Säävälä, M. 2011. Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen.
Väestöntutkimuslaitos, katsauksia E, 41, 2011.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019.e. Kotoutuminen. Viitattu 11.2.2020. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/kotoutuminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019a. Perhetyö ja tehostettu perhetyö. Lastensuojelun käsi-
kirja. Viitattu 3.12.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo-ja-tehostettu-perhetyo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019b. Ehkäisevä lastensuojelu. Lastensuojelun käsikirja. Vii-
tattu 10.12.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019c. Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioi-
miseksi. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 3.1.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/yhteydenotto-sosiaalihuoltoon-tuen-tarpeen-arvioimiseksi>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019d. Lastensuojelun avohuolto. Lastensuojelun käsikirja. Vii-
tattu 3.1.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. N.d. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Lastensuojelun kä-
sikirja. Viitattu 29.9.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. N.d. Maahanmuuttajat lastensuojelun asiakkaina. Lastensuoje-
lun käsikirja. Viitattu 9.3.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/>

Tilastokeskus. 2015. Nuorten osuus väestöstä uhkaa yhä pienentyä. Tilastot. Viitattu 4.11.2019
https://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2019. Ulkomaalaistaustaisten määrä ylitti 400 000 rajan. Tilastot. Viitattu
30.9.2019. http://www.stat.fi/til/vaerak/2018/02/vaerak_2018_02_2019-06-19_tie_001_fi.html

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisssessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Juvenes Print.

Turun ensi- ja turvakoti ry. N.d. Viitattu 11.12.2019. <https://tuentu.fi/>

Turun kaupunki. 2019. Ihmeelliset vuodet – vanhemmuusryhmä alkaa syksyllä. Viitattu 3.12.2019. https://www.turku.fi/uutinen/2019-05-07_ihmeelliset-vuodet-vanhemmuusryhma-alkaa-syksylla

Turun kaupunki. N.d.a. Lapsiperheiden sosiaaliohjaus. Viitattu 3.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/sosiaalityo/lapsiperheiden-sosiaalityo/lapsiperheiden>

Turun kaupunki. N.d.b. Lapsiperheiden sosiaalityö. Viitattu 3.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut/sosiaalityo/lapsiperheiden-sosiaalityo>

Turun kaupunki. N.d.c. Palvelutarpeen arviointi. Viitattu 3.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/perheille-annettavat-palvelut/lapsiperheiden-1>

Turun kaupunki. N.d.d. Perhetyö. Viitattu 3.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut/huoli-lapsesta-ja-nuoresta/lastensuojelu-0>

Turun kaupunki. N.d.e. Perheryhmät. Viitattu 3.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi/lastensuojelu-5>

Turun kaupunki. N.d.f. Lapsiperheiden kotipalvelu. Viitattu 10.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/perheille-annettavat-palvelut/lapsiperheiden>

Turun kaupunki. N.d.g. Perheiden tuki. Viitattu 10.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut/neuvolapalvelut/lastenneuvolapalvelut/perheiden-tuki>

Turun kaupunki. N.d.h. Raskausaika. Viitattu 10.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut/neuvolapalvelut/raskausaika>

Turun kaupunki. N.d.i. Neuvolan perheohjaus. Viitattu 10.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut/neuvolapalvelut/vanhemmuus/tukea-lapsiperheille>

Turun kaupunki. N.d.j. Torin Kulma. Viitattu 10.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/perheille-annettavat-palvelut/torin-kulma>

Turun kaupunki. N.d.k. Sosiaalipäivystys. Viitattu 11.12.2019. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut/sosiaalipaivystys>

Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry. N.d. Toimintamme. Viitattu 11.12.2019. <https://vsj.fi/toimintamme/palvelut/>

Vuori, J. 2001. Ädit, isät ja ammattilaiset. Tampere: Tampere University Press.

Väestöliitto. N.d. Tilastoja. Maahanmuuttajat. <https://www.vaestoliitto.fi/>

Yhteiset lapsemme ry. 2005. Somialainen kulttuuri ja kasvatus Suomessa ja Somaliassa. Julkaisu 19. Helsinki: Yhteiset lapsemme ry.

Zechner, M. Maahanmuuttajaäitien näkemyksiä ja kokemuksia päivähoidosta ja koulusta palveluina. Teoksessa Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.

Kysely

Toimintakertaa alustava kysely maahanmuuttajanasille.

Kartoituskysymykset

1. Onko sinulla aikaisempaa kokemusta lapsiperheiden sosiaalipalveluista?
  - itselläsi tai läheisilläsi?
  - positiivisia, negatiivisia?
2. Mistä palveluista haluaisit kuulla enemmän/lisää?
  - mistä palveluista et tiedä paljoa?
3. Mitä ajattelet lastensuojelusta?
  - sana on vapaa!

Toimintakerran ohjelma

Toimintakerta Opetuskoti Halisessa

11.9.2019

Aikataulutus

13.00 – 13.10	Aloitus
	Esittäytyminen
	Toimintakerran tarkoituksen ja aikataulun esittely
13.10 – 13.50	Tietovisa
13.50 – 14.10	Sanapeli
14.10 – 14.20	Palautteen kerääminen
14.20 – 14.30	Vapaata keskustelua ja kahvit

Toimintakerran materiaalit

Tietovisa ja sanapeli.

1. Lapsen kasvatuksessa on tärkeää...

- A. KURINPITO
- B. TURVALLINEN KASVU- JA KEHITYSYMPÄRISTÖ
- C. LAPSI MÄÄRÄÄ
- VASTAUS: B. TURVALLINEN KASVU- JA KEHITYSYMPÄRISTÖ

2. Perhetyön tavoitteena on...

- A. VAIKEUTTAA PERHEEN TILANNETTA
- B. OTTAA VANHEMPIEN PAIKKA JA TOIMIA VASTEN VANHEMPIEN TAHTOA
- C. TUKEA PERHETTÄ ARJESSA
- VASTAUS: C. TUKEA PERHETTÄ ARJESSA

3. Perhetyötä saavat...

- A. VAIN LASTENSUOJELUN ASIAKKAAT
- B. KUKA VAIN SITÄ TARVITSEVA
- C. EN TIEDÄ
- VASTAUS: B. KUKA VAIN SITÄ TARVITSEVA

4. Lastensuojelun tavoitteena on...

- A. TURVATA LAPSEN KEHITYS JA HYVINVOINTI
- B. VÄHEKSYÄ JA HALVENTAA VANHEMPIA
- C. VIEDÄ LAPSET POIS
- VASTAUS: A. TURVATA LAPSEN KEHITYS JA HYVINVOINTI

5. Lastensuojelun arvoihin kuuluu...

- A. IHMISARVON KUNNIOITUS
- B. ARVOJA EI OLE
- C. TYÖNTEKIJÄ ON AINA OIKEASSA
- VASTAUS: A. IHMISARVON KUNNIOITUS

6. Lastensuojelu sisältää...

- A. VAIN LASTEN HUOSTAANOTON
- B. KAUPPAPALVELUJA
- C. PALVELUJA MYÖS VANHEMPIEN TUEKSI
- VASTAUS:
C. PALVELUJA MYÖS VANHEMPIEN TUEKSI

7. Lapsen huostaanotto tarkoittaa...

- A. ETTÄ LAPSI EI PÄÄSE ENÄÄ IKINÄ KOTIIN ASUMAAN
- B. VANHEMMAT EIVÄT SAA ENÄÄ TAVATA LASTAAN
- C. ETTÄ VASTUU LAPSEN HOIDOSTA JA KASVATUKSESTA SIIRTYY VIRANOMAISILLE
- VASTAUS: C. ETTÄ VASTUU LAPSEN HOIDOSTA JA KASVATUKSESTA SIIRTYY VIRANOMAISILLE

8. Mistä voin hakea apua arkeen?

- A. NAAPURILTA
- B. EN KENELTÄKÄÄN
- C. SOSIAALITOIMISTOSTA
- D. JOSTAIN MUUALTA, MISTÄ?
- VASTAUS:
- C. SOSIAALITOIMISTOSTA
- D. JOSTAIN MUUALTA, MISTÄ?

9. NYT AJATUKSENI LASTENSUOJELUSTA ON...

- A.
- B.
- C.

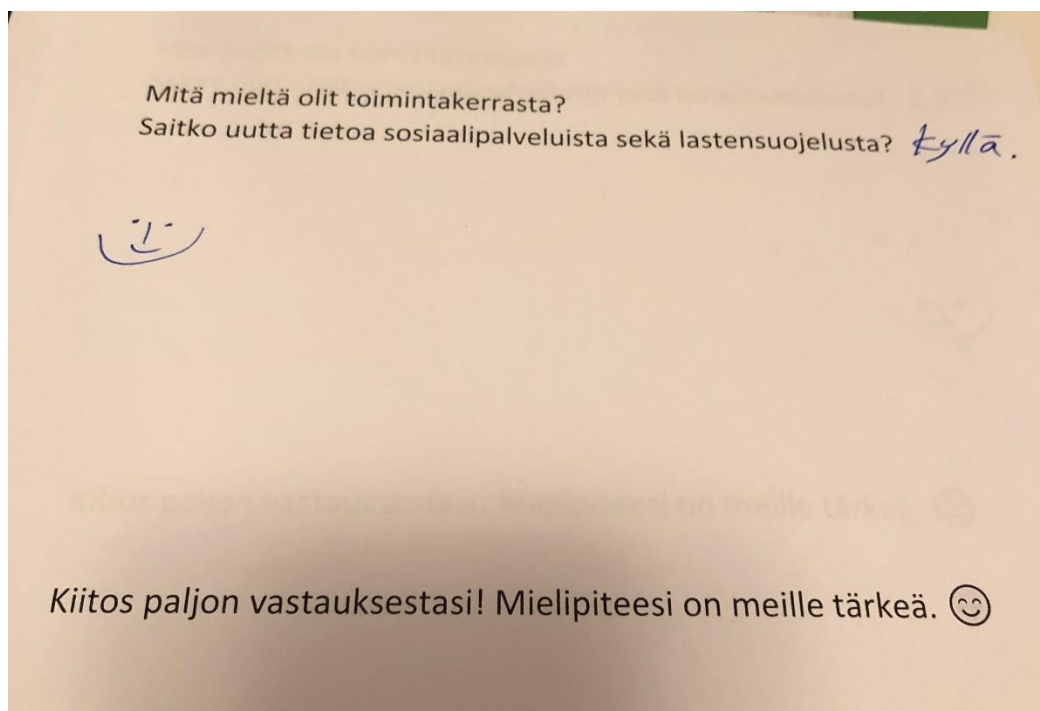
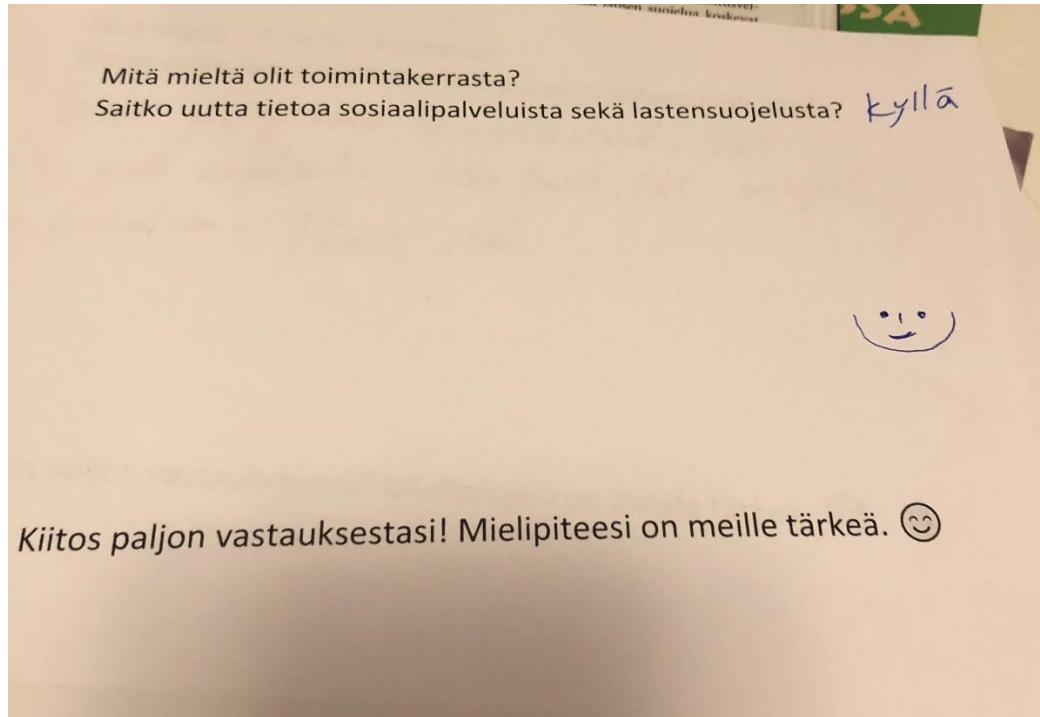
10. Mistä haluaisit saada lisää tietoa?

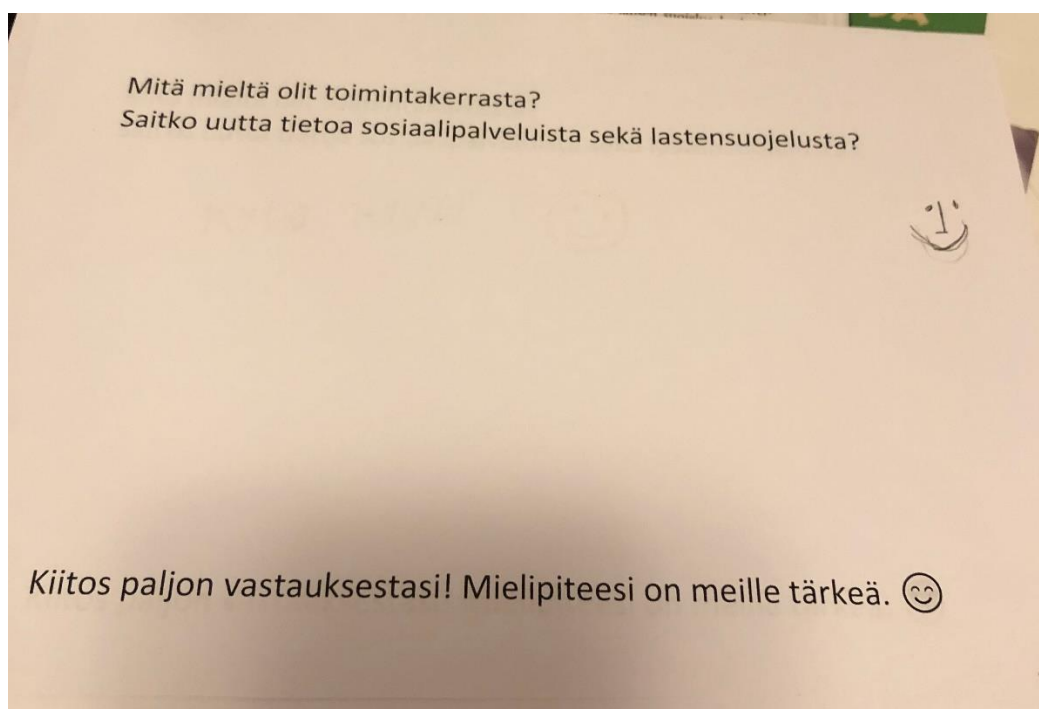
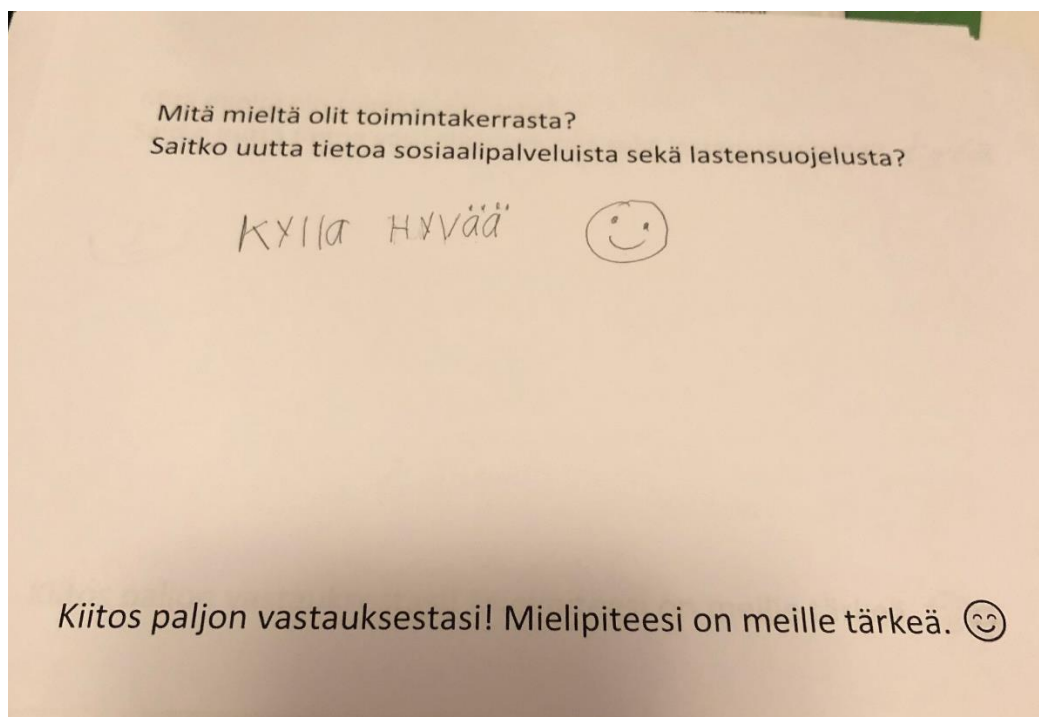
- Lastensuojelusta?
- Lastensuojelun avohuollon palveluista?
- Huostaanotosta, sijaishuollosta?
- Sosiaalihuollon palveluista?
- Perhetyöstä?
- Lapsiperhepalveluista?
- Mistä voin hakea palveluja?
- Jostain muusta?

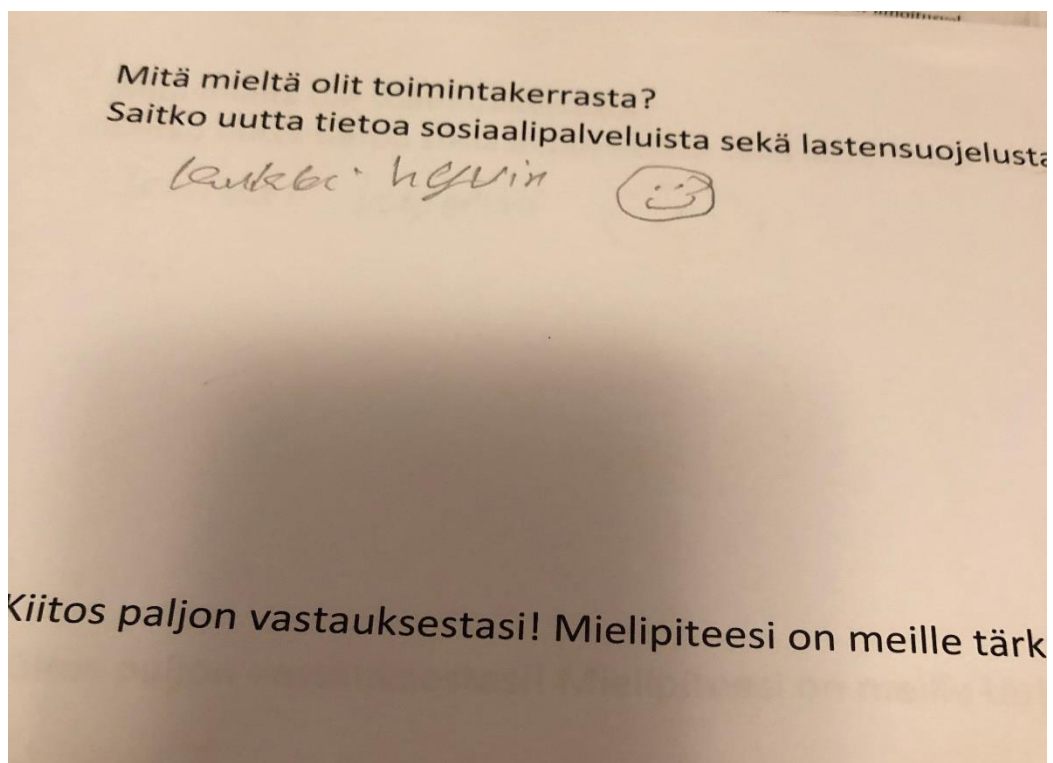
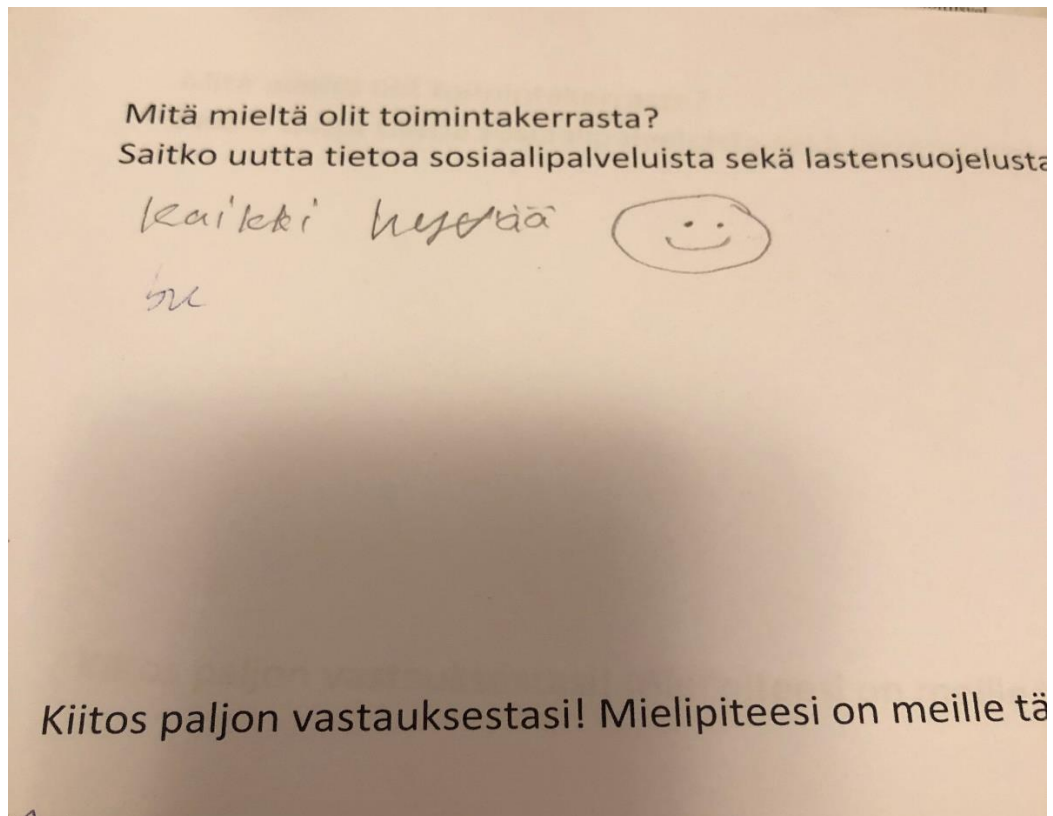
<p>ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLA</p>	<p>Maksuton palvelu. Auttaa lasten terveydenhoidossa. Äiti käy täällä raskauden aikana. Täällä seurataan äidin ja vauvan hyvinvointia. Täällä seurataan alle kouluikäisen lapsen kasvua ja kehitystä. Tämä on myös ehkäisevää lastensuojelua.</p>
<p>LASTENSUOJELU</p>	<p>Tämä on yhteiskunnan palvelutehtävä. Tavoitteena on turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi. Tämä jaetaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun sekä ehkäisevään lastensuojeluun.</p>
<p>PERHETYÖ</p>	<p>Toimintaa, jossa autetaan perheiden omaa selviytymistä arjessa ja erilaisissa elämäntilanteissa. Toiminnan sisältö ja toimintamuodot vaihtelevat perheen tarpeitten mukaan.</p>
<p>SOSIAALIPÄIVYSTYS</p>	<p>Palvelussa vastataan kiireelliseen avuntarpeeseen kaikkina viikonpäivinä ja kaikkina vuorokaudenaikoina. Yhteystiedot löytyvät puhelinluettelosta, kunnan internetsivulta, hätänumerosta 112, sairaaloilta tai poliisilta.</p>
<p>TURVAKOTI</p>	<p>Tämä paikka auttaa perheväkivallan kohteeksi joutuneita. Auttaa myös niitä, jotka kokevat perheväkivallan uhkaa. Tänne voi mennä yksin tai lasten kanssa mihin vuorokauden aikaan tahansa.</p>

Toimintakerran palautteet

Opetuskoti Halisessa pitämämme toimintakerran palautteet.

Mitä mieltä olit toimintakerrasta?

Saitko uutta tietoa sosiaalipalveluista sekä lastensuojelusta?

Was pretty hard to understand, but the girls explained. Was hard, but useful information. Thanks alot.

Kiitos paljon vastauksestasi! Mielipiteesi on meille tärkeä. 😊

Mitä mieltä olit toimintakerrasta?

Saitko uutta tietoa sosiaalipalveluista sekä lastensuojelusta?

I understand very well. Both girls explained very well. Teaching method was good and interesting.

HAPPY 😊

Kiitos paljon vastauksestasi! Mielipiteesi on meille tärkeä. 😊

Mitä mieltä olit toimintakerrasta?

Saitko uutta tietoa sosiaalipalveluista sekä lastensuojelusta?

Hei, Tosi hyvää oppe mitä
tarvitset tehdä. Hötyr
Hyvää jatkoa tytölly

Kiitos paljon vastauksestasi! Mielenpääteesi on meille tärkeä. 😊

Toiveet koskien oppaan sisältöä

Liitteenä toimintakerran jälkeen kerätyt toiveet koskien oppaan sisältöä. Yksi osallistujista jätti vastaamatta.

Mistä voin hakea ~~pa~~
Palveluja?
Perheystävistä?

Mistä voin hakea palveluja?
S

- Lapsiperhepalvelusta
- Mistä voin hakea palveluja?

* mistä voin hakea
palveluja?

Tukea → support
arvoihin values.
Saada get.

Sosiaali Huolto
social welfare.

Huostaanosta.
custody

avohuolto
avohuolto
open care

Minä haluan
Huostaanotosta

Mistä voin hakea
palveluja

Mistä voin hakea
palveluja
perhe työstä

Mistä voin hakea
palveluja 5